

דיני חולה שאין בו סכנה, וסכנת אבר

סי' שכח' סי"ז

א. מקור בדיני חולה שאין בו סכנה, וסכנת אבר

התירו איסור דאורייתא או דרבנן ע"י גוי לצורך חולה שאין בו סכנה

- שבת (קכט. "אמרי נהרדעי חיה" עד "אמר רב יהודה אמר שמואל").
- ביצה (כב. "אמימר שרי למכחל עינא מנכרי בשבתא" עד "אמימר שרא למכחל עינא ביום טוב שני של ראש השנה").

התירו איסור דרבנן ע"י ישראל משום סכנת אבר

- ע"ז (כח: "אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב" עד "א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה").

התירו איסור בשינוי לאדם שמצטער

- כתובות (ס. "תניא, רבי מרינוס אומר" עד "תניא נחום איש גליא אומר").

ב. שיטות הראשונים בביאור הגמ' הנ"ל, ודעת השו"ע להלכה

- ר"ן (על הרי"ף שבת לט: ד"ה ומהא שמעינן, עד ד"ה ההיא אמתא).
- רא"ש (ע"ז פ"ב סי' י').
- רמב"ן (ספר תורת האדם שער המיחושים אות כג'-כז').
- רמב"ם (פ"ב ה"י).
- מגיד משנה (שם ד"ה מחזירין את השבר, מתילה עד "והביא ראיה לזה").
- דעת הכסף משנה בביאור הרמב"ם נראה בב"י, ולכן אין לראות כסף משנה.
- טור.

- ב"י.

- שו"ע.

- אין צורך לראות מג"א וט"ז.

- משנ"ב על הסעיף.

ג. לצורך חולה שאב"ס אם הותר רק איסור דרבנן בשינוי או אפי' איסור דאורייתא בשינוי

- לחזור לדייק בלשון הרמב"ן (בתורת האדם אות כד').

- שו"ע הרב (ס"ק יט' ד"ה אבל אם אין בו סכנת אבר, מתחילה עד "ואם צריך לו לאכול"). (וכן פסקו ג"כ האגלי"ט מלאכת טוחן סייח, והתהלה לדוד ס"ק כב', אין צריך לראות בפנים).

- שער הציון (סיי תצו' ס"ק ט'), מבואר שרק מתיר איסור דרבנן בשינוי.

ד. איסור דרבנן שאי אפשר לעשותו בשינוי

- חיי אדם (כלל סט' סיי"ב).

- משנ"ב (סוף ס"ק יב').

- כף החיים (ס"ק קיא').

ה. התעסקות ברפואה ונטילת טרופות לצורך חולה שאב"ס שנאסר מגזירת שחיקת סממנים, אם צריך לעשות בשינוי

- שו"ע סל"ז (בעיקר מה שכתב הרמ"א).

- משנה ברורה (ס"ק קכ"א).
- משנה ברורה (ס"ק קב').
- ולכא' פסקי המשנ"ב סתרי הדדי, דבס"ק קכ"א כותב שמה שנאסור משום גזירת שחיקת סממנים, כשהותר לצורך חולה שאב"ס לא צריך לעשותו בשינוי, ואילו בס"ק קב' משמע שרק התיר בשינוי, ורק איכה שא"א בשינוי מותר בלא שינוי אבל בלא"ה לא?
ומתרץ הגר"י תאויל שליט"א שבאמת המשנ"ב סובר שגם בגזירת שחיקת סממנים צריך שינוי וכמו שכתב בס"ק קב', ורק לענין נטילת תרופות סמך בהם כיון שא"א לעשותו בשינוי⁵.

ו. איכה דמותר לעשות איסור ע"י ישראל, האם עדיף לעשותו ע"י גוי

- משנה ברורה (ס"ק נא').
- משנה ברורה (ס"ק נד').
- משנה ברורה (ס"ק קנ').
- כף החיים (ס"ק קיב').
- פסקי תשובות (אות לו' ד"ה ובמ"ב עד ד"ה אמנם, והערה 306).

ז. צורכי קטן כחולה שאין בו סכנה דמי

- רמ"א.
- שו"ע ורמ"א (סי' רע"ו ס"א) בעיקר מה שכתב הרמ"א בענין הדלקת הנר לצורכי קטן.

⁵ ולפי"ז יוצאה חידוש גדול, שהמשנ"ב רק סומך על החיי אדם שכשאי אפשר לעשות בשינוי עושים בלא שינוי רק באיסור דרבנן שגזרתו משום שחיקת סממנים ולא לשאר איסור דרבנן, דאם לא כן תיפוק ליה שמוותר ליטול טרופות כרגיל כיון שא"א בשינוי, ולמה הצריך להוסיף סברה ולומר שהוא משום שבגזירת שחיקת סממנים לא הצריכו שינוי, ולפי"ז מובן למה לא הביא דברי החיי אדם בסי"ז, כיון שלא סומך עליו להקל בכל איסור דרבנן אלא רק באיסור דרבנן שנגזר משום שחיקת סממנים.
ומ"מ לדינה נראה שאפשר לסמוך על הכף החיים שהביא דברי החיי אדם בסי"ז ומשמע שמיקל על החיי אדם (שכשאי אפשר לעשות בשינוי עושים בלא שינוי) בכל איסור דרבנן, ולא רק באיסור שנגזר משום שחיקת סממנים.

- משנייב (שם ס"ק ו'). מבואר שרק התיירו צורכי קטן שיש צורך הרבה.
- שוייע (סי' שכח' סוף סמ"ב), ומשנייב (שם ס"ק קלא').
- דירשו (שם הערה 118).

עד איזה גיל נחשב צורכי קטן כחולה שאב"ס

- אור לציון (ח"ב פל"ו תשובה ד', אין לראות ההערות).
- נשמת אברהם (ח"א אות נז' מתחילה עד "וזה לשון התוס"').

הכי ילחם כלמה: הנחמים בא"ים. שממחמים צעלי חילנות
 צמדוות גדולות כלומר צעלי הנאות: בא"ים. כמו חסם האלה
 (בראשית לה, ד): דשף ויתבי. שנעשה מעפר ארץ ישראל^(א)
 במלכות נהרדעא^(ב). משום שנא' (תהלים קב, טו) כי רלו עדיך
 את ארציה ואת עפרה יחוננו: ^(107 - 107)

אחוז באמה. כדי שלא יפלו המים
 על הגג: עשאייה. מהי שאלה^(א) לראש דרע
 יהודה: כבולשת. מיל שממפשים
 ונחוסים כממרגמיני (בראשית לה, לה)
 ומפס ובלג: דל"יא. וממירל שמא
 יפול: דרביה. שמואל: דשכינה.
 שזורה צנכ"ז: אימתא דמריה.
 קודשא ביהוה הוא ופתי בנקס
 אחר שרי נמי לראש סימנ ג
 שפה גדולה וגבוהה המקפת את
^{(108) [לראש הגג]:}

אמר רב המקשה עצמו דרעת
 יהא בגדיה. פי' רת"ס
 ז"ל (גדה יג: תורה המקשה) ללא
 למימרא שיהא צנדי מאלוי אלף
 ראו לנדוט קאמר דכי הלי
 ליסגא אמרינן צ"ק דקידושין
 (כת). הקורא לחצרו עדד יהא
 צנדי ואמרינן עלה ההוא שמומי
 משמתינ ליה אלמא הלי ליסגא
 הכי משמע דמשמתינ ליה ולא
 שיהא צנדי מאלוי וכי הלי ליסגא
 נמי אמרינן צ"ק דגדרים (ו:)

השומע הזכרת השם מפי חצירו
 חייב לנדוט ואם לא נדעו הוא
 עמום יהא צנדי ונדלוי דלא היה
 צנדי ממילא שאי אפשר שיהא
 יותר חמור השומע ושומק
 מהמזכיר עמום שאינו צנדי מאלוי
 עד שידעוהו אלף ודלוי ליסגא
 דיהא צנדי היינו לומר שראוי
 לנדוטו והיינו דפרסינן הכא ולימא
 אסור כלומר וצחי משמע שראוי
 לנדוטו שכן היה המדה בכל
 האסורים שהעובר עליה* ראו
 לנדוטו ופרקינן דנקט כי הלי
 ליסגא לאשמעינן שאסורו
^{(109) [חמור] יותר מפני שמגרה}
 ית"ר צעמו: וירע. אלמא מקמי
 רע וכפי לא יגורך רע לא יגור
 עמך רע: ביד. מוליא שכנת זרע

לנטלה: ככפחה. דכמיז צגריס (ישעיה ד, ב) ונספחו על צית יעקב
 לשון ספחה שקשין לישראל כספחה לפי שאין קיאלין צמחות
 ומציאן פורענות ועוד שלומדין ישראל ממשעין: בני קיאליה
 ניגדו. והיני אמרת מעכנין את המשיח ומו לא והלא בסקיילה הן
 נידונין כלאימא כסקהדרין (ג):

אמר להו ברישא ואמרו ליה לא מצא
 מקום גבוה או עפר תיחוח מאי אמר להם
 מוטב שיוציא לעז על בניו ואל יעשה עצמו
 כרשע לפני המקום אפילו שעה אחת וכל
 כך למה מפני שלא יוציא שכבת זרע
 לבטלה דאמר ר' יוחנן "כל המוציא שכבת
 זרע לבטלה חייב מיתה שנאמר (בראשית לה,
 ו) וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו
 דבי ר' אמי אמרי^ב כאילו שופך דמים
 שנאמר (ישעיה נ, ה) הנחמים באלים תחת
 כל עין רענן שוחטי הילדים אל תקרי
 שוחטי אלא סוחטי רב אישי אמר כאילו
 עובד עבודה זרה כתיב הכא תחת כל עין
 רענן וכתוב התם (דברים יב, ב) על ההרים
 הרבים ועל הגבעות ותחת כל עין רענן
 שמואל ורב יהודה הוו קיימי איגרא דבי
 בנישתא דשף ויתבי בנהרדעא בליליא א"ל
 רב יהודה צריכני להשתין מים א"ל שינא
 אחוז באמה והשתין מים לחוץ והיכי עבדי
 הכי והתניא ר' אלעזר אומר כל^א האוחז

באמה משתינ כאילו מביא מבול לעולם
 אמר אביי^ב עשאוה כבולשת דתנן (ע"ז ע:)
 בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות
 פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת
 מלחמה כולן מותרות מפני שאין להם פנאי
 לנסך אלמא כיון דבעיתי לא אתי לנסוכי
 הכא נמי כיון דבעית לא אתי להרהורי
 והכא מאי בעתותא איכא איבעית אימא
 בעתותא דליליא ודאיגרא ואיבעית אימא
 בעתותא דרביה ואיבעית אימא בעתותא
 דשכינה ואיבעית אימא שאני רב יהודה
 דאיכא אימתא דמריה עליה דקרי שמואל
 עליה דרב יהודה אין זה ילוד אשה
 ואיבעית אימא נשוי הוה דאמר רב נחמן
 אם היה נשוי מותר ואיבעית אימא כי הא
 אורי ליה דתני אבא בריה דרב בנימין בר
 חייה אבל מסייע בבוצים מלמטה ואיבעית
 אימא כי הא אורי ליה דא"ר א"ר

יוחנן גבול יש לה מעטרה ולמעלה אסור מעטרה ולמטה מותר אמר רב
 בנדוי ולימא אסור משום דקא מגרי יצר הרע אנפשיה רבי אמי אמר נקרא משומד שכן אומנותו של יצר
 הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך ועבוד עבודה זרה והולך ועובד איכא דאמרי א"ר אמי
 כל המביא עצמו לידי הרהור אין מוכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה שנאמר (בראשית לה, ו) וירע בעיני ה'
 אשר עשה וכתוב (תהלים ה, ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע א"ר אלעזר מאי לא יגורך רע לא
 יגור במגורך רע ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב (ישעיה א, טו) ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד כדתנא
 דבי רבי ישמעאל לא תנאף (שמות כ, יב) לא תהא נואף בין ביד בין ברגל וקרי ביה לא תנאף ת"ר הגרים
 והמשחקים כפתינות מעכבין את המשיח בשלמא גרים משום דר' חלבו דאמר רבי חלבו "קשים גרים
 לישאל כספחות בבשר החי ואלא המשיח בתינוקות מאי הוה אילימא משכב זכור בני סקיילי יניחו
 ואלא דרך אחרים בני מבול יניחו מלא א"ר דנסכי קמנות דלאו בנות אולודי יניחו דאמר ר' יוסי אין בנהו
 דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר (ע"ז כח:) אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב^א עין^ב שמרדה מותר
 לכוחלה בשבת סבור מינה הני מידי דשחיקי סמנין מאתמול אבל מישחק ואיתויי לא אמר להו ההוא
 מרבנן ורבי יעקב שמויה לדידי מיפרשא לי מיניה דמר יהודה^א דאפילו מישחק ואיתויי מרה"ר נמי

וירע בעיני ה'. שהיה
 דם מבעיני וורה
 מנחון שנלמד וזאת
 ארצה וגו' (בראשית לה,
 ט) הרהמים בא"ים.
 כמו אלה ואלן משמין
 צמדוות גדולות להשתין
 ומוליאן שכנת זרע
 דבי בנישתא: על גג
 בית הכנסת: דשף
 ויתבי בנהרדעא.
 כשגלו המרס וממנו
 הוצאו עמין מעפר
 ירושלים וממנהי והלכו
 לגבל וגו' כה"כ
 בנהרדעא כמו דשף
 מזכותיה (סו"ק כג:) צפי'
 רב שירל אמר (א"ר) "מ
 ומדד הימא שטינה
 שורה שם (מנילה ט:)
 אמר ליה שינא אחוז
 ביה. שלא תחת מים
 על הגג: עשאוה. להא
 דרב יהודה: כבולשת.
 מיל הכא על העיר ומזוין
 העיר: בשבת ש"ס.
 שאין גלים להשתין
 את העיר: בתחזות
 אפירות. שפנאי לן:
 בשבת ב"ה. מרדין
 לן: אבעית אימא
 בתחזות דל"יא.
 ממירל שמא יפול:
 דרביה. שמואל היה
 עומד אלנו על הגג:
 דשכינה. השורה שם:
 אין זה יצור אשה. ללא
 הוה מהסר: נשוי
 מותר. דלית מהסר
 לפי דומה מי שני לו
 שפם כגלו למי שני לו:
 כביצים ב"ה. לפי
 שאין מחמטם: עשרה.
 הילך גבוהה ומקפת
 את הגדר והולכת
 ומשפס לנאן ולנאן
 ונפסו על^(א) ד קרקע
 קרי למעלה: במקשה.
 קרי למעלה ו"מ
 למטה ועל דל הגוף
 קרי למעלה: במקשה.
 חצירו ומשמטו מיד
 לעומת משם כדית שלא
 לצורך משמט האל
 צנדי: א"ר יגורך רע.
 לא יכנס ממחלתו אותו
 הנקרה רע וירע בעיני
 ה': המנאפין ביד.
 ומשמטין כלמחט
 ומוליאן שכנת זרע
 לנטלה והיינו יליכס
 דמיס מלאו למעלה
 הילימי הרואין אלמא
 מוחזק רע: א"ר תנאף.
 אשה לא כפיס כלן
 אלף לא מתאף כסם:
 ככפחה. דכמיז נספחו
 על צית יעקב (ישעיה ד,
 ב) לפי שאין קיאלין
 צמחות (מזילין י"ג)
 פורענות ועוד שיראל
 לומדים ממשעין ועוד
 שממייני ישרל למקוס
 שמקיימין מנות וקצ"ה
 ספס על ישרל ועוד
 שכל ישרל ערבים זה
 בזה (שטות ג:) ולף
 היראל דלא נערס בשפיל
 ככרסי דחשיב כסויה
 (ג:) נמאל לכל אחד
 אישרל שם מלות אף

עין שמרדה. שרצה לנאם כלמס
 שמואל ויולא: אב"י מושק
 ואיתויי דרך רשות הרבים א"ר.
 דקס"ד ללא סכנת נפשות הוא אלף
 סכנת ערוין: אפילו מושק ואיתויי
 וכו'. מפרש טעמא צנמי (ע"ז כח:)
 משום דשוריני דעינא צליצא מלו
 ולימא סכנת נפש.
 ומהא שמעינן דמשום סכנת
 אבר אחד אין מחללין
 את השבת אלף אס כן יש צדצר
 סכנת מיתה דטעמא דשוריני
 דעינא צליצא מלו הא לאו הכי לא
 ומשום^א סכנת ערוין צלחוד אין
 מחללין את השבת. ושמעינן נמי
 מהא דכל היכא דליכא סכנת אבר
 אע"פ שאין ממירין צו מלאכות של
 מורה מלאכות של דברי סופרים
 ממירין צו אפילו ע"י ישראל שהרי
 אפילו היכא דשחיקי סמנין
 מאתמול שבות של דבריהם יש צו
 גזירה משום שחיקת סמנין
 ואפ"ה שרי ליה ע"י ישראל והיינו
 נמי דאמרינן לקמן כסוף חבית
 (קמ"ט). הלכה ממזיכין את השבת
 צצבת וכיון שאלו ממירין שבות

ושלש אלפים וכו' שערבו זה את זה ואם הערב רב עמיהן צבית א"כ פשו להו: בני קיאליה ניגדו. להצא על הסוד בסקיילה ואת אמרת מעכנין משיח ומו לא: דרך
 ומוליאן שכנת זרע: בני מבול ניגדו. כלאימא צמוחין לקללו וכו': דכמיז קמנות. שאין ראוין להוליד: (ש"ס) שבגוף. מלך הוא ושמו גוף דמיוחד לנשמות טעמידים להנלות חס חלד
 שרואה שר הפסיד לרבי ישמעאל בן אליעזר: כי רוח. משיח מפני עטוף כמו הטעופים ללבו (משפטי ג:) מנן עד ונשמות חני עשימי: אב"י מישחק ואיתויי. דכך ה"ר לא ללא סכנת נפש
 ללא סכנת ערוין: אפילו מישחק ואיתויי כו'. וסכנת^א נפשות נמי איכא כלאמרינן צנמי (ע"ז כח:): דשוריני דעינא צליצא מלו:
 תלמוד בבלי <עו והדר> - ג שבת / תלמוד בבלי (עמוד 911) 114762

אין מעמידין פרק שני עבודה זרה

[דף כח ע"א - כט ע"ב]

לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל. והשתא יתחא הא דר' אבהו שקבל רפואה מיעקב מינאה דע"י קם היה ולא ע"י לחם. והוא הדין מעובד כוכבים שאינו מין אס יודע שמזכיר לחם של עבודה כוכבים. אבל אם העובד כוכבים בא לרפאותו בלחם תסם ואין יודע אם יזכיר עבודה כוכבים אם לאו מותר. והכי איתא בירושלמי בר זבירה דר' יהושע' הוה ליה עליו עובד כוכבים ולחם ליה. מונפק א"ל מאי לחם עליו. א"ל מילתא פלג. א"ל [ב] דאילו מיית ולא שמע הדא מילתא. אלמא זידוע אסור בנסת מותר. וכן אם אמר לו הרופא אע"פ שאין מין קח ממני אילו של עבודה כוכבים או מאילין? של עובדת כוכבים אסור. כדאמר בפ' כל שעה (דף כה.) בכל מתרפאין חוץ מעני אשירה. ודוקא כשאומר העובד כוכבים שאין מועילין מים אחרים ולא עניס אחרים חוץ מאילו. דאז נראה שהירשאל נותן ממשות עבודת כוכבים ואחי למימשך בתריהו. אבל אם אמר לו העובד כוכבים קח מאילי המע' או מאילין זה ולא זכיר שם עבודה כוכבים ואין מים של אותן המים או עניס של אותו אילין מנאי יומת מותר. כיון דאפילו אם לא היה אשירה היה מועיל והכי איתא בירושלמי פרק שמונה שרזים בכל מתרפאין חוץ מעני אשירה עד כדון שאומר הבא לי מעלין זה של עובדת כוכבים והביא לו. אבל אמר לו עלין קסמא מציא מעלין של עובדת כוכבים. והא דמתיא היה ר' ישמעאל אומר מניין שאם אומר לו לאדם עובד עבודה כוכבים ולא מיהרג שיעבור ולא יהרג. תלמוד לומר וחי זהם ולא שימות זהם. יכול אפילו בפרהסיא. תלמוד לומר ולא תחלו את שם קדשי. רבנן פליגי עליה בענהדרין פרק בן סורר ומורה (דף עז.) וקברי דאפילו מנאי קלה בפרהסיא ימרג ואל יעבור. ובעבודת כוכבים אפילו זניעטא יהרג. ואשכחן לרבא דאמר לקמן בפרק ר' ישמעאל (דף נד.) הכל היו בכלל לא תעבדס כשפרט לך הכתוב וחי זהם ולא שימות זהם יאם האונס. הדר כתב רחמנא לא תחלו את שם קדשי אפילו אונס. לא קשיא הא זניעטא והא בפרהסיא. והיינו כרבי ישמעאל. וצפרק שני דכתובות (דף יט.) אשכחן דסובר רבא כרבנן. דקאמר התם [ע] אמר רבא (מי איכא מידי) דאלו אמו ב' לקמן אמר להו חתמו שקר ואל תהרגו דאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים. והיינו כרבנן דלר' ישמעאל אין חילוק בין הנך שלשה לשאר עבירות. ולא ידעינן אחי מינייהו ניסומך אי אמילתיה דרבא דלקמן אי אהיהא דכתובות. ובשאלתות דרב אחאי (ב) פסק לתומרס כרבנן דרבי ישמעאל. וכן פסק רב אלפס. והכי נמי אמר בפרק כל שעה (דף כה.) אמר רבי יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעני אשירה. ה"ד אי דאיכא ככנה אפילו עני אשירה נמי. ואי דליכא ככנה אפילו שאר איסורין נמי לא לעולם דאיכא ככנה ואפ"ה עני אשירה לא. דמתיא ר' אליעזר אמר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך ומה נאמר בכל נפשך. אפי' יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לך נאמר בכל נפשך. כי אחא רבין אמר ר' יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים. עבודת כוכבים הא דאמרן. גילוי עריות וש"ד דמתיא רבי אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורנחו נפש כן הדבר הזה וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה. אלא ה"ו בא ללמוד וגמלא למד. מקיש נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור ורוצח גופיה מנלן קטרא הוא. דההוא דלחא לקמיה דרבא אמר ליה אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלגיא ואי לא קטלינא לך. אמר ליה לקטלון ולא תקטליניה דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דחבך סומק טפי. ואם רוצח אדם להחמיר על עצמו ליהרג על שאר עבירות זניעטא רשאי. [ב] ולא מיקרי חובל בעצמו כדאיתא בירושלמי ר' אבהו דר' זימנא הוה חייט אלל עובד כוכבים וא"ל אכול נבילות ואי לא קטלינא לך. א"ל אי צעית למיקטל קטיל דלא

אכילנא. ומסתמא זניעטא היה צבית עובד כוכבים אלא שרצה להחמיר על עצמו (ג) [דף כח ע"ב] רבה בר זוטרא א"ר חנינא מעלין אונים בשבת. מני רב שמואל בר יהודה [ז] ציד אכל לא בנס. איכא דאמרי בנס אכל לא ציד. דיד מזירך זריף:

הדדה"ה

א אמר ר' זוטרא בר טוביה אמר רב עין שמרדה מותר לכחול בשבת * קסור * מינה היכא דשחיקי סמנין מאתמול אבל משחק סמנין בשבת [ואייחניהו דרך רה"ר] לא. אמר ליה ההוא מרבנן ור' יעקב שמה לדידי מיפרשא ליה מינה דרב יהודה אפי' משחק סמנין בשבת ואייחניהו בשבת דרך רה"ר שרי. מ"ט שוייקי דעינא צבינא תליין ואיכא ככנה נפשות. כגון מאי. אמר רב יהודה כגון דמא (ג) דיריא ודינא דמעשה וקדחת ותחילת אכולא. לאפוקי קוף אכולא. ופנמי עינא דלא. שמעינן מהכא דמה שהא סכתא אכר אין מחללין עליו את השבת צאיסור דאורייתא [ק] אבל צאיסור דרבנן מחללין. דלפילי כי שחיקי סמנין מאתמול נמי איכא איסורא דרבנן. דכל רפואה אסורה משום שחיקת סמנין והכא נמי כל זכרי חולה נעשין על ידי עובד כוכבים בשבת ולא שני לן בין שבת דאית ביה מעשה לשבת דאית ביה מעשה. או שמה איכא לפלוגי בין חסרון אבר לחולה שאין בו ככנה. כדאמר (עירובין דף קז:) אין מחזירין רטייה צמדינה. או שמה חזרת רטייה למכה ליכא חולה אלא חשש בעלמא ולהכי לא שרינן ציה שבת דאית ביה מעשה וז"ע: *

הדדה"ה

א [דף כט ע"א] **ברתנ"ר** ואין מסתפרין מן כל מקוד דר"מ. וחס"כ צב"ה ר' מותר אכל לא צינו לביתו **ג** ת"ר המסתפר מן העובד כוכבים רואה צמראה ואין חושש. ה"ד אי צב"ה ר' למה לי מראה. ואי צרשות היחיד כי רואה צמראה מאי הוי. לעולם צרשות היחיד ואי רואה צמראה מיחוי כדאם חסור. (ד) לפום גמרא דידן משמע שיהא אסור לראות צמראה * ובשבת פרק שואל (דף קטנ.) קאמר דאסור לראות צמראה של מתכת בשבת פן יבא להשיב צה ימינן המדולדלין. ומשמע הא בחול לא בשבת שאין של מתכת שרי. אבל בירושלמי משמע שאסור משום לא ילבש גבר שמלת

הדדה"ה

אשה. דקאמר בפרק צמה אשה על היהא דפרק שואל מ"ט אסור. משום דפעמים שיהא רואה ימא אחת ב' ותלשחה והאיך אף בחול אסור לפי שאין דרך כבוד. ושלשה דברים המירו לבית רבי שיהו רואין [ז] צמראה וכו' ומלינו לפרובי והאיך אף בחול אסור היינו ללקוט לבנות מתוך שחורות. דצבתי משתעי גבי אשה כשהיא רואה ימא לבנה חולשתה שלא תהא נראית חוקינה ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה אצל מדקאמר עלה של בית רב' המירו לראות צמראה משום דאסורא דאית צמראה קאי. ועוד ראה לדמתיא צמוספתא ומייתי לה בירושלמי דמילתין ישראל המסתפר מן העובד כוכבים רואה צמראה מן הכותי אינו רואה צמראה. המירו לבית רבן גמליאל להיות רואין צמראה מפני שקרובין למלכות היו. והך דשמעתין משום שהוא מסתפר מן העובד כוכבים המירו. והך דפרק שואל מיירי באשה. אבל המסתפר לעצמו וירא שמה יחמוך עצמו או חשש צעיניו [ש] מותר לרפואה. ועובד כוכבים המסתפר מירשאל כיון שהגיע לצלוריתו שומט ידו. וכמה א"ר מלביא א"ר אבהו צר אבהו ג' אצבעות לכל רוח: **ב** [דף כט ע"ב] **ברתנ"ר** אלו דברים שר' אבדי כוכבים ואיסורן איסור הגאה. היין. והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתקלמו יין. ומרס הדרייני. ועורות לצובין. רבן שמעון בן גמליאל אומר צומן שהקרב שלו עגול אסור. משוך מותר: **ג** א"ר אשי חומץ שלנו ציד עובדי כוכבים ויין מצושל שלנו ציד עובדי

הגהות ה"ב י' יהושע ב"ל הוה: ב א"ל טב ליה דאילו: ג מאילן זה של: ד אמו סהדי לקמן לאמלוכי אמרינן להו: א מינה הני מילי היכא: ב אחת לבנה ותלשחה:

פ'פ'פ'א חריפתא

[ק] **אבא** באיסור דרבנן מהצ"ז. דהא קסור מינה סברי דאית ביה סכנת נפשות וכי שחיקי סמנין מאתמול שרי: [ר] ה"ג בבוראה וכו' ומצינו בירושלמי דמכילתין. גרסינן: [ש] מותר דרפואה. כלומר הואיל ולרפואה עבד מותר וטעמא דלא ילבש וגו' לא

עובדא דגמ' דפירקין: [א] דא"ו מיית. גרסת הר"ן יתחא ליה דלמית: [ע] ה"ג אבא רבא השתא א"ו אתא: [פ] ו"א מקרי הוב"ב בעצמו. עיין בפרק קמא דשטענות וצ"פ שני מ"ט שם צ"ד: [צ] ביד אבא ג' אבסם. עיין בקילור ומה שכתבתי שם:

פ'פ'פ'א חריפתא

[ל] ובאיסור דרבנן מהצ"ז. אע"ג דעבד מעשה אכל בחולה שאין בו סכנת אבר נסתפק א"ל הר"ש ו"ל אם מותר לחלל עליו בשבת דאית ביה מעשה כ"ז בט"ח"ט שם: [א] אבא ג' צבורך בגון בו. ל' ט"ז ס' קנ"ו אלא למי שמסתפר מן העובד כוכבים וכיוצא בו כגון וכו': [ג] וגידיו לא כתב אלא אגב שהרי השמיט כל דיני גלוי וטעמא כמ"ש צמ"ד

שלש אצבעות סמוך לצלוריתו שומט את ידיו: יב סתם יינות והחומץ שהיה תחלתו יין של

שדה צופים

דף כח ע"ב והני מיא דנפקי מינה לישדינהו באורניה לא קרידי ולא חמימי אלא פשורי. הלא"ש גדלה פ"ג ס' ג': דף כט ע"ב בשר הנכנס לעבודת כוכבים מותר והיוצא אסור מפני שהוא כזבחי מותם. הלא"ש צע"ז פ"ד ס' א': שם אמרו בהך שיעתו יפה שורפה חיה. הלא"ש צולטין פ"ח ס' י"א:

קובין מפרשיה

[ה] וראר ס' ב [גליין]: (ג) ועי' בבעל המאור סנהדרין פרק בן סורר בסופו מה שהביא ראה מהירושלמי הוה [גליין] ג' ג"א יריא [גליין] ד) לפום גמ' דידן משמע שאין איסור. כצ"ל וי' גדליה ליפשיין: הודפס מאוצר החכמה

• [כג] והנך שמעתתא מרפסן איגרי. דמשמע מדאמרן לעיל דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה דהתירו שבות במקום חולי אע"פ שאין בו סכנה. וכן אמרו סבור מינה ה"מ דשחיקי סמנין מאתמול דאע"ג דכוחלת יש בה משום שבות התירוהו במקום חולי. וכן מחזירין את השבר בשבת וכן גונח יונק חלב דמפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזור רבנן, ואיכא למידק עלה והתניא (שבת קל"ד א') אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת, ואע"פ שהטירוף הזה איסורו מדבריהם הוא, ואתמר נמי בכוחל עין מר הא קמסייע בהדיה דעמיץ ופתח והא עמיץ ופתח שבות בעלמא הוא, שאפי' בעושה מעשה ממש הכוחלת אינה אלא משום שבות כדתנן בפרק המצניע (שבת צ"ד ב') והכ"א משום שבות ואפ"ה אסור, ולא עוד אלא אפי' בדברים המותרים לבריא אסרו לחולה כדתנן (שם ק"ט ב') חוץ ממי דקלים וכוס עיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקלים לצמא, ותניא אימתי בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה ה"ז מותר.

[כד] והכין פירוקא דמלתא, מיחוש שאדם חולה ממנו ונופל למשכב ואין בו סכנה התירו בו שבות שאין בו מעשה דהיינו אמירה לגוי. וכן התירו בו שבות דמלאכה הנעשית בשנוי, וזהו שאמרו דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה. ואמרו לענין חיה כל ל' אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י גוי בשבת. וזהו דאמימר כהל מגוי, ואמרינן נמי מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן מפני שהן נעשין בשנוי שלא כדרך המלאכות, אבל שבות שיש בו מעשה כלומר דבר הנעשה ע"י ישראל והוא נעשה כדרכו בחול לא התירו. וזהו אין טורפין יין ושמן לחולה משום דקעביד עוברין דחול. וזהו שתקשו על אמימר משום דעמיץ ופתח ועושה מעשה כדרך שעושה בחול החמירו כאן בשבות שיש בו מעשה ועוברין דחול ולא החמירו בשבות דאמירה ולא בשבות דשנוי.

[כה] וזהו דין אחד בחולי שאין בו סכנה כלל לא סכנה של מיתה ולא סכנה של אבר. ובכה"ג נמי אמרינן בפרק במה מדליקין (ל' א') אם בשביל החולה שיישן לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור, ואוקימנא בחולה שאין בו סכנה ור' שמעון היא, אע"ג דכבוי בשביל חולה לר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה ואין בה אלא איסור של דבריהם. איסור לכתחלה לא התירו בו שבות כדרכו משום חולי שאין בו סכנה.

[כו] אבל חולי שיש בו סכנת אבר אחד אע"פ שאין הנשמה תלויה בו התירו בו כל שבות שבעולם. וזהו שאמרו (שבת קמ"ח א') הלכה מחזירין את השבט בשבת מפני שהוא סכנת ביטול אותו אבר שנשבר. וזהו עין שמרדה דסבור מינה דהיכא דשחיקי סמנין מאתמול כוחלין אותה מפני שהיא בתחלת אוכלא, ובודאי סכנת עורון הוא והותרה בו שבות אפי' ע"י ישראל. וזהו משפט שני.

[כז] אבל מיחוש שאין בו חולי ואין אדם חולה ממנו אלא מתחזק והולך כבריא בשוק, בזה לא התירו שבות כלל ואפי' ע"י גוי, ולא עוד אלא דברים שאין בהם משום מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סממנים, וזהו החושש בשנינו לא יגמע בהן את החומץ. ואמרו בפ' אין מעמידין (ע"ז כ"ח א') תנא היכא דכיבי לי' טובא נמי חושש קרי ליה, כלומר כיון שאין אדם חולה מזה ואין בו סכנה כלל, וזהו בחושש במתניו לא יסוך והחושש בגרונו לא יערענו בשמן. וזהו חמין ושמן חוץ למכה אבל לתוך המכה אסור. וזהו חזרת רטיה במדינה דאסור. וכולן גזירה משום שחיקת סממנים דאסור כדאמרינן בפרק במה בהמה (נ"ג ב'). וזו היא דרך שלישית.

[כח] ולענין י"ט דאמרן במיכחל עינא, שמעינן מינה דכל צרכי חולה שאין בו סכנה נעשין ע"י ישראל ב"ט שני של גליות. אלא מיהו איכא למימר דהני מילי כגון מיכחל עינא דמלאכה גופה שבות היא, אבל להתיר אבות מלאכות אין לנו.

{ ויש אומרים דכל צרכי חולה שאין בו סכנה אין עושין ע"י ישראל ביו"ט שני כראשון, אבל מיכחל עינא משום מכשירין התירוהו, ובר' יהודה (ביצה כ"ח א') לפי שהוא דבר השוה לכל נפש שאף הבריאיין כוחלין. וכן כיבוי הנר משום דבר אחר וכיבוי שלא תתעשן הבית (שם כ"ב א') דמכשירין נינהו כולן מותרין ביו"ט שני של גלויות כר' יהודה. וחומר הוא שהחמירו לאסור בראשון לפי שהלכה כר"י ואין מודין כן (שם כ"ח ב'). אבל צרכי חולה שאינו שוה בכל נפש והוא אסור מן הדין דומיא דמוגמר, אין עושין אלא ע"י גוי. ואין לחלק, דכל הסרת כאב וצער חולי מכשירין הוה, ערויי אוכלא וערויי כיבי דגופא שוין נינהו, ומאן דכאיב לי' עינא לא חזי שפיר ולא מתהני מאכילה, ומאן דכאיב ליה לבא לא אכיל כלל. }

ומנים. הלכות שבת פ"ב

ז' סוף דמיו: ו"מ"ש שנאמר אשר יעשה וכו'. שם מימרא לשמואל ומסקנא דגמרא שם (יזמא פ"ה): דמהמס ילפינן לה: הא למדת שאין וכו'. דברי רבינו ז"ל: ד החושש בעיניו והוא וכו'. מימרא בע"ז פרק אין מעמידין (דף כ"ח): ופרטי החללים שכמז שם בגמרא ואמרינן המס לפסוקי קוף אורכלא ופלוני עינא דאין מחללין. ועטם החלול בתלים האחרים מסוס דשורייני דעינא בליבא מלו כדליתא מהם: **ה וכן** מי שיש לו מכה בחלל וכו'. ומכה שהיא בגב היד וגב הרגל. הכל מבואר שם (דף כ"ח) מימרות פסקות. ובהלכות הוצאו פ' ח' שרלים ובחדשי הרשב"א ז"ל פ' מכה של חלל שנתקלקל אחד מן האברים הפנימים ממחמת מכה שיש בו או מחמת כוונה שנעשית בו אבל מימרות אין נקראין מכה ואין מחללין עליהם את השבת אלא ח"כ הוא מיהוש שיש בו מכה. מורי הרב נ"י. וכמה הרמב"ן ז"ל פ' מכה של חלל דקא אמרינן אינה צריכה אומד לומר שאפי' אין שם בקואים ומולה נמי אינו אומר כלום עושים לו כל שרגילין לעשות לו ממחללים ויפסות ומחללין שבת ואין נשאלין כלל. אבל כשיודעין ורגילים בזהו חולי שהוא ממחין ואין צריך לחול ודלוי אסור לעשות לו וכו' כשהוא או כרפא אומרינן אינו צריך דאין מחללין אע"פ שהיא מכה של חלל הא במכה שאינה של חלל נשאלים צדקי או בחולה ואין מחללין עד שיאמר אחד מהם שיש לו חלל זה או שנעשה אלל אחד מהם ספק נפשות עכ"ל: וכן כל הוהי שהרופאים אומרינן וכו'. זה פשוט זימא (דף פ"ג) ונכמה מנומנות: **ו הכולע** נימא של מים מחסמין לו וכו'. פרק קמא דע"ז (דף י"ג): ופירשי' ז"ל נימא עווקב: וכן מי שנשכו בלב שוטה או אחד מווחלי וכו'. מפורש בגמ' פ' אחרון דיומא (דף פ"ד). שגיחת הכלל השוטה מנימה. ושאר ווחלין פ' כל כתיב (שבת דף קכ"א): **ז חולה** שאמדרוהו רופאים להביא לו גיוגרת אחת ורצו עשרה בני אדם. מימרא פ' ר' ישמעאל במנחות (דף ס"ד): **ח חולה** שהיה צריך לשתי גיוגרות ולא מצאו אלא שתי גיוגרות עשני עוקצים ושלש גיוגרות וכו'. שם בעניא דאשטוטא:

בהם ולא שימות בהם. הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוים בעולם. ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן הכתיב אומר גם אני נהתי לכם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם: ד החושש בעיניו והוא שיהיה בשתייהם או באחת מהם ציר או שהיו דמעות שותתות מהן מרוב הכאב או שהיה דם שותת מהן או שהיה בהן קדחת וכיוצא בחללים אלו הרי זה בכלל חולים שיש בהן סכנה ומחללין עליו את השבת ועושין לו כל צרכי רפואה: ה וכן אם יש מכה בחלל גופו מן השפה ולפנים בין בפיו בין במעוין בין בכבדו וטחולו או בשאר מקומות כל שיש בחללו הרי זה חולה שיש בו סכנה ואינו צריך אומד שחוליו כבד הוא לפיכך מחללין עליו את השבת מיד בלא אמידה. ומכה שהיא בגב [ד]היד וגב הרגל הרי היא כמכה של חלל ואינה צריכה אומד ומחללין עליה את השבת. והחום שמסמר את הבשר כמכה של חלל דמי ומחללין עליו את השבת וכן כל חולי שהרופאים אומרינן שזה יש בו סכנה אע"פ שהוא בעור הבשר מבחוץ מחללין עליו את השבת על פיהם: ו הכולע נימא של מים מחמין לו חמין בשבת ועושין לו כל צרכי רפואה מפני שהוא סכנת נפשות. וכן מי שנשכו בלב שוטה או אחד מווחלי העפר שממיתין אפילו היו ספק ממיתין ספק אין ממיתין עושין לו כל צרכי רפואה להצילו: ז חולה שאמדרוהו רופאים להביא לו גיוגרת אחת ורצו עשרה בני אדם והביאו לו עשר גיוגרות בבת אחת כולן פטורין מכלום. ואפילו הביאו בזה אחר זה ואפילו הבריא בראשונה שהרי כולם ברשות הביאו: ח חולה שיהיה צריך לשתי גיוגרות ולא מצאו אלא שתי גיוגרות בשני עוקצין ושלש גיוגרות בעוקץ אחד כורתין העוקץ שיש בו שלש אף על פי שאין צריכין אלא לשתי כדי שלא ירבו בבצירה אלא יכרתו עוקץ אחד ולא יכרתו שנים וכן כל כיוצא בזה: ט המבשל גחולה בשבת ואכל החולה והותרו אסור לבריא לאכול מן המותר גורה שמא ירבה בשבילו. אבל השוחט לחולה בשבת מותר [ה]לבריא לאכול ממנו בשר חי שאין בדבר תוספת כדי שנגזור שמא ירבה בשבילו וכן כל כיוצא בזה: י חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי נכרי. כיצד אומרינן [ו]לנכרי לעשות לו והוא עושה לבשל לו ולאפות ולהביא רפואה מרשות

לדעת אחרת היינו שלא חלה שבת קלה בעיניהם ה"ט שייך נשים ועבדים ולא נכריים וקטנים כמ"ש ה"י המגיד משום דקטנים כשיגדלו ילמדו וידעו חומר שבת וחסורו ועטמא דאין עושין ע"י נכרים וקטנים שמה יאמרו הרואים בקושי המירו פקות נפש ואין מחירים אורו לכחלה ע"י הממויינים בתלות דלימא יצא הדבר כשעלה ימלא נכרי או קטנים לא ירצו לחלל שבת ע"י גדולי ישראל. ודלא כהר"ן שכמז שהטעם שכמז רבינו שלא חלה שבת קלה בעיניהם קאי גם לקטנים דל"כ קשה אמאי פלגיניהו מה דברייתא במרמי וקטן קטנים צדידי נכרים ואיכא הללו אלא על ידי גדולי ישראל ותכניהם דמשמע ע"י שאר ישראלים לא וקשה דהא לא מיעטה דברייתא אלא קטנים ונשים ועבדים דוקא לכך נ"ל דגדולי ישראל ותכניהם דנקט רבינו גדולים למעט קטנים ישראל למעוטי נכרים ותכניהם למעוטי נשים דדעתן קלה: **כתב** הר"ם"ך שזה הטעם שנתן בע"י נכרים שלא חלה שבת קלה בעיניהם וכו' אין שבת קלה לנכרים ולדבריו חסם אחד יכול לזנות לנכרים שיעשה והטעם הברור צעזור שאינם זריים ואמו למפשע עכ"ל. וזמא שביארתי דברי רבינו אין מקום לתמיהות: **ח חולה** שהיה וכו'. כמז הר"ן פ"ג דביצה דפשיטא לן דשמיס צעוקא אחד ושלא צעוקא אחד שמיס מייחין שלא לן מייחין לרבווי כשיעורא אסור וכו' הרשב"א פ"ק דחולין וכו' הר"ש בשוטה:

י חולה שאין בו סכנה וכו'. כמז הטור (שכ"ח) כל צרכי חולה צדק שאין בו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לנכרי ועושה כיון שאין בו סכנת הגוף אפי' יש בו סכנת אבר אין מחללין עליו באיסור דאורייתא אבל מחללין באיסור דרבנן אע"ג דעדיד מנשה אבל בחולי

א טור א"ח סומן שמי"ג סמ"ג לאון ס"ה: ב טור א"ח ס"י שמי"ג סמ"ג לאון ס"ה: ד טור ס"י שמי"ג ס"ה: **לכיות** צדק בלא שמיטה כי קא שחיט אדעתא דחולה קא שחיט: ובהשגות אמר אברהם והוא שיהיה לו חולה מנעוד יום ע"כ. באור דבריו דלא לאו הכי אסור משום מוקפה וכבר נזכר כן שם בגמ' למעלה מזה. ומ"מ עיקר הדבר לדיון דק"ל כ"ש אין מוקפה בשבת אלא מוקפה ממחמת איסור שדחה צדק כגון נר שהדליקו בצומה שבת אבל אם לא דחאו צדק כגון כבאן מותר ואע"פ שהבטחה יהיה מוקפה ממחמת איסור שחיטה לא דחאה הוא צדק זה דעת הרב ר' יונה ז"ל וזהו שלא דחאו רב דמיני כן וכו' מן ההלכות שלא הביאו חלל מימרא דרב דימי בלכד. ודעת קמא המפרשים כדברי הר"א ז"ל:

י חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י נכרי כיצד אומרינן וכו'. מימרא פ' מפנין (שבת דף קכ"ט). ופירוש דוקא צדק שיש בו ממנו חולי לכל גופו של אדם כגון חיה ל' יום וכגון לחול העין צדק האוכלא שהוא נופל למשכב או מנטער וחולה ממנו אבל חושש והוא מחזוק והולך ככריא אין ממירין לו אפילו שבות דבדיחה ואפילו ע"י נכרי ולא עוד אלא דברים שאין בהם מלכא ולא כלום בעולם גזרו משום שחיטת קמנין ע"כ כמז הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל ודברים ברורים הם ויבארו דבריו רבינו פ' כ"א: וכן

א טור א"ח סומן שמי"ג סמ"ג לאון ס"ה: ב טור א"ח ס"י שמי"ג סמ"ג לאון ס"ה: ד טור ס"י שמי"ג ס"ה: **לכיות** צדק בלא שמיטה כי קא שחיט אדעתא דחולה קא שחיט: ובהשגות אמר אברהם והוא שיהיה לו חולה מנעוד יום ע"כ. באור דבריו דלא לאו הכי אסור משום מוקפה וכבר נזכר כן שם בגמ' למעלה מזה. ומ"מ עיקר הדבר לדיון דק"ל כ"ש אין מוקפה בשבת אלא מוקפה ממחמת איסור שדחה צדק כגון נר שהדליקו בצומה שבת אבל אם לא דחאו צדק כגון כבאן מותר ואע"פ שהבטחה יהיה מוקפה ממחמת איסור שחיטה לא דחאה הוא צדק זה דעת הרב ר' יונה ז"ל וזהו שלא דחאו רב דמיני כן וכו' מן ההלכות שלא הביאו חלל מימרא דרב דימי בלכד. ודעת קמא המפרשים כדברי הר"א ז"ל:

י חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י נכרי כיצד אומרינן וכו'. מימרא פ' מפנין (שבת דף קכ"ט). ופירוש דוקא צדק שיש בו ממנו חולי לכל גופו של אדם כגון חיה ל' יום וכגון לחול העין צדק האוכלא שהוא נופל למשכב או מנטער וחולה ממנו אבל חושש והוא מחזוק והולך ככריא אין ממירין לו אפילו שבות דבדיחה ואפילו ע"י נכרי ולא עוד אלא דברים שאין בהם מלכא ולא כלום בעולם גזרו משום שחיטת קמנין ע"כ כמז הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל ודברים ברורים הם ויבארו דבריו רבינו פ' כ"א: וכן

לחם משנה

העין צדק האוכלא וכו'. משמע מדבריו דאפי' צדק אחד היכא דכולל הגוף נעלם למשכב או מותר שבות אבל אם אינו כולל כל הגוף ואין בו סכנה אפי' שבות ע"י נכרי אסור שכן נראה משום שכתב אפי' שבות מדבריהם ואפי' ע"י נכרי ואם כוונה זאת קשה דהרי כתב ודברים ברורים הם ויבארו דבריו רבינו פ' כ"א משמע דרבינו סבירא ליה הכי ולמטה כמז בסדרו ז"ל אבל בצדק אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לשראל אפי' שבות גמור וזה דלוי דלוי כולל הגוף דלא כולל כל הגוף אפי' שבות ע"י ישראל מותר כמ"ש כאן וכגון לכולל את העין וכו' אלא ודאי דלוי כולל וא"כ אמאי מותר כולל ע"י נכרי דאפי' שבות לא הותר לנכרי כמו שנבאר כאן לכך יש לפרש דמאי דקאמר הכא דאפי' ע"י נכרי

הנהגות מיימניות

ה [ד] פירוש ר"י כגון שלא בא מחמת ברול אבל אם בא מחמת ברול אפי' שלא ע"י הוד וגב הרגל מחללין עליו את השבת כדאמרינן לקמן בפירוקן האי פדעתא מחללין עליו את השבת משום דהיינו ע"י חרב ולא היינו ע"י הוד ועל גב הרגל: ה [ה] כתב בא"י בשם רבינו שמריה זצ"ל הדולה שחלה ובקש לשלוח אחר אורבו בשבת דשרי ליה לשבור רין ולהתנות אפי' בשבת כדי שלא תטרף דעתו עליו כדאמרינן פ' מי שמתו א"ו לוי קונן משיכב מרע אפי' בשבת שטרף דעתו עליו ע"כ וכו' מורי רבינו ש"י ובתשובה משימי: י [ו] פ' מפנין

ב"ד פסק דחייב כחכמים משום דלמרו שם כהוריות זו דברי ר' יהודה אבל חכמים אומרים וכו' ומדקאמר לשון אכל משמע דהיינו כחכמים וכן דקדקו התוספות בהרבה פעמים בגמרא ומפני פ' פסק דחייב והשתא משנינן דמרי מיעוטי מכהי טו ליה יכול וכו' יכול ומד לעוקר ומניח והא דלא משני גמרא הכי הוא משום דמשכח ל' יהודה דלמרא כהדיא פטור כדכתיבנא אבל לדיון דק"ל דלא כרבי יהודה אלא כחכמים לא משנינן הכי: **פרק ב** י חולה שאין בו סכנה וכו'. כמז הר"ם"ך דוקא צדק שיש בו ממנו חולי לכל גופו של אדם כגון חיה ל' יום וכגון לחול

מגדל עוז

הא למדת על וטלום בעולם. פ' צ"מ (דף כ"ח) ובידועלמי: ואלו עד יחיו צה"ס. פרק צ"מ: החושש עד צלל אמירה. פרק אין מעמידין: ד' ח וכתב שהיא בגב הוד עד על פיהם. פרק אין מעמידין ופ' שמונה שרלים: ז הכולע עד נפשות. פ"ק דע"ז (דף י"ג): וכן מי עד להלוי. פרק גמרא דיומא (דף פ"ד): ז ח חולה עד כיוצא בזה. מקמת מנחות פ' ר' ישמעאל (דף ס"ד): ה המבשל עד כיוצא בזה. פ"ק דחולין (דף ט"ו) ופ' מרובה (דף ע"א) וכה"ר אלפס ריש פרק כרית: י חולה עד ישאל. פ' מפנין ופ"ג דביצה (דף כ"ג):

הלכות שבת שכה

תקצט

המלאכה שהכל נעשית כבת אחת קנו ומכל מקום אם הדבר בהול אין מדקדקים בכך שלא יבא לידי דיחוי ועיכוב קט:

יט חולה שנפל מחמת חוליו למשכב ואין בו סכנה קנט או שיש לו מיחוש שמצמער קנט כל כך עד שנחלש ממנו כל גופו קט שאז אע"פ שהולך כנפל למשכב הוא דומה קטא הרי צרכיו נעשין ע"י נכרי קטב אפילו במלאכות גמורות של תורה קטג כגון לאפות לו או לבשל לו קטז אם צריך לכך קסה ואע"פ שכל מאכלות האסורות אפילו מדברי סופרים לא התירו אותן לחולה שאין בו סכנה קסו אע"כ התירו לו איסור בישולי נכרים בשבת קסז שאי אפשר בענין אחר כיון שהוא מותר מחמת עצמו אלא שמעשה הנכרי גורם לו האיסור קסח.

אבל אין מחללין עליו שבת ע"י ישראל באיסור של תורה אפילו יש בו סכנת אבר קסט כל שאין בו סכנת נפש.

ולחלל עליו ישראל באיסורי דברי סופרים בידים קע כגון לעשות לו כל רפואה שהיא אסורה משום גזרת שחיקת סמנים קעא אע"פ שאין בה בעצמה שום סרך מלאכה בעשייתה אפילו מדברי סופרים או אפילו יש גם בה בעצמה איסור מדברי סופרים בעשייתה קעב מותר לעשותה לו בלא שום שינוי מדרך החול אם יש בו סכנת אבר קעג אע"פ שלא נפל למשכב וגם לא חלה ממנו כל גופו קעד.

• אבל אם אין בו סכנת אבר אלא שנפל למשכב קעה או שמצמער כל כך עד שחלה ממנו כל גופו קעו אין עושין לו דבר האסור מדברי סופרים ע"י ישראל קעז אלא בשינוי מדרך החול קעח וע"י שינוי מותר לעשות אפילו מלאכה גמורה כגון הגונח [שמותר לינק] בפיו קעט כמו שיתבאר קפ שכוון שמשנה בעשייתה אינה אסורה אלא מדברי סופרים. ואם צריך לו לאכול מאכלים הניכרים שהם לרפואה אע"פ שיש בזה איסור מדברי סופרים משום גזרת שחיקת סמנים כמו שיתבאר קפא מכל מקום כיון שהוא (דבר

קנו

מגמ' ע"ז כח, א. מור וש"ע סי"ז.
קע רא"ש שם. ר"ן שם. מור וש"ע שם.
קעא ב"י ומ"ש אפילו ברעת הרא"ש שם. ר"ן שם.
קעב משמעות הר"ן שם שהתיר כוחל (ראה ב"י ד"ה ואין דבריו ומ"א סק"ג שהוא משום כותב. וראה לעיל סי' שכ סוף סכ"ז שהוא משום צובע).
קעג רמב"ן תורת האדם שער המיחוש. רשב"א קכט, א ד"ה אמר. הובא בטור וש"ע שם.
קעד מ"א סק"ב.
קעה רמב"ן שם. ר"ן שם בסופו.
קעו ט"ז סק"ט. מ"א סי' שז רסק"ו. וראה לעיל בתחילת הסעיף ולקמן רס"ב (שנחלש).
קעז כגון כיבוי הנר (לעיל סי' רעח ס"א). וראה לעיל סי' שט סע"א-ב (מוקצה במקום סכנת חולי). לקמן סכ"ב (להאכיל מוקצה לקטנים). סי' תקו קו"א סק"ד (כל שבות מד"ס).
קעח רמב"ן שם. ר"ן פרק חבית (סא, א) ד"ה גרסי' בשמו. הובא בטור וש"ע שם. וראה גם לקמן סי' שלא ס"א.
קעט רמב"ן שם. ר"ן שם. וראה בארוכה ברי השלחן סי' קלד סק"ו.
קפ ס"מ וש"נ.
קפא סמ"ג וש"נ.

קנו ראה ר"ן שם בסופו.
קנז הגהות מרדכי פ"ח רמז חסג. רמ"א סי"ז.
קנח רמב"ן בתורת האדם ענין הסכנה. רשב"א קכט, א ד"ה אמר. הובא במ"מ פ"ב ה"י. ש"ע סי"ו.
קנט מ"מ שם. רמ"א סי"ז.
קס ט"ז סק"ד. וראה מ"מ ורמ"א שם: שמצמער וחלה ממנו כל גופו. וראה גם לעיל ס"ג. לקמן סוף הסעיף וריש ס"ב.
קסא ד"מ ס"ק י. רמ"א שם.
קסב רב עזרא קסט, ע"א. רמב"ם פ"ב ה"י. מור וש"ע שם.
קסג ר"ן (ב, ד"ה ונמצאת. לבוש סי"ו).
קסד רמב"ם שם. וכן לחמם לו אוכל (לעיל ה"ל שהייה והטמנה בקצרה), להדליק לו נר (לעיל סי' רעו ס"ו), להדליק תנור חימום (לעיל שם סי"ג).
קסה ראה מ"א סק"א.
קסו ר"ן ע"ז (פ, א) ד"ה כי. רמ"א יו"ד סי' קנה ס"ג. וראה גם לקמן סי' תקו קו"א סק"ד (קרוב לסופו).
קסז רשב"א בתורת הבית בית ג שער ז (ראה משמרת הבית שם). הובא ברבינו ירוחם גי"ב ח"ט (עט, ב) ממשמעות הרמב"ם שם. ר"ן שם. ש"ע סי"ט.
קסח ראה ר"ן פ"ב דע"ז.
קסט רא"ש ע"ז פ"ב סי' י, זר"ן (לט, ב) ד"ה ומהא,

הַלְכוֹת יוֹם טוֹב סִימָן תצו

באר הגולה קג.

ב מִמְרָא דְרַבָּא בִּיצָה ו.
ג מִהָא דְאִמְרַיָּר שֶׁם כִּב.
ד אֲדוּחוֹת חַיִּים מִעֲבָדָא
דְרַמֵי בַר חַמֵי חֲלִין קִי.

שְׂמֻזְזֵל בּוּ, וְאִם הוּא צוּרְכָא דְרַבְּנָן לֹא הָיוּ מַחְמִירִין לְנִדְוֹתוֹ (ג) אֲלֵא אֵלָּא הָיוּ מְלַקֵּין אוֹתוֹ: **ב.** (ב) אֵין חֲלוּק בֵּין רֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי (ד) אֲלֵא לְעֵנֵין מֵת, (ה) וְכֵן לְכַחַל אֵת הָעֵין: הגה (ו) או שְׂאָר חֲלִי שְׂאִין בּוּ סַכְנָה (ר"ן פרק אין צדין). וְאֵף עַל פִּי שְׂאִסוֹר בְּרֵאשׁוֹן אֲלֵא עַל יְדֵי (ז) אֵינוֹ יְהוּדִי אִם אֵין בּוּ סַכְנָה, (ח) בְּשֵׁנִי מִתָּר אֲפֵלוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, חוּץ מִיּוֹם טוֹב שֶׁנִּי שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, דְּשֵׁנִי יָמִים קִדְשָׁה אַחַת אֲרִיכְתָא הֵן: הגה וְדוּקָא שְׁבוֹת דְרַבְּנָן דְמֵיָא דְמִכְחַל עֵינָא, אֲבָל אִב מְלֵאכָה (ח) אִסוֹר לְיִשְׂרָאֵל לְעֲשׂוֹתוֹ אֲפֵלוֹ בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי (ר"ן פרק אין צדין והמגיד פרק ד): **ג.** (י) בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁבְאוּ לְחוּצָה לְאֶרֶץ, (י) אִסוּרִים לְעֲשׂוֹת מְלֵאכָה בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי

באר היטב

לְחַבְרוֹ, הֵכָא שְׂאִי בֵּין שְׂאִין צָרִיךְ אֲלֵא אִמְרִיה לְחוּר בְּמִידֵי שְׂאִינוֹ בְעֵלֵי חַיִּים, ט"ז וְכֵן כְּתַב הַמְּגַן אֲבָרְהָם דְקָא אֲדוּלְעֵיל מִנָּה שִׁבְאוּצָר מִתָּר לְהִכִּין וְכוּ', עֵין שֶׁם:

6. הָיוּ מְלַקֵּין. פְּרוּשׁ מִפֶּת מְרֻדוֹת. וְכַתַּב מְהַרְ"א בְּבֵאוּרֵי רִש"י סוּף פְּרָשָׁה כִּי תִצָּא שְׂהִיא שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מְכוֹת, עֵין שֶׁם, וְכַרְמְב"ם לֹא מִשְׁמַע כֵּן, מְגַן אֲבָרְהָם. וְעֵין רִש"י בְּחֲלִין דָּף קָמָא ע"ב שְׁכַתְּב, מִפֶּת מְרֻדוֹת אֵין לָהּ קֶצֶבָה, עֵין שֶׁם. וְעֵין כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה וְכַמְּגַן אֲבָרְהָם וְכֵדֵי אֲהָרִן: **7.** אֵינוֹ יְהוּדִי. מִי שֶׁנִּפְל וְנִצְרַר הֵדֵם אִסוֹר לְהִקְיֹד דֵּם

(ד) **בני ארץ ישראל** כו'. וְעֵין בְּמַהְרֵ"ט צִהְלוֹן סִימָן קֶלֶט, בֵּן חוּץ לְאֶרֶץ מִתָּר לְהַרְבוֹת בְּיוֹם טוֹב בְּשִׁבִיל בֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂעָא עַל מִנְתָּ לְחוּר, בְּקִדְרָה אַחַת וּבְשִׁפְתֵי קִדְרוֹת וְשֵׁנִי מִינִים וְהֵם עוֹשִׂים לְעֲצֻמָּה וְלֹאוּרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאִם לֹא הָיָה הָאוּרָה לֹא הָיוּ עוֹשִׂים רַק תְּבִשִׁיל אֲחָד גַּם כֵּן שָׂרִי, דְּהָא אִיכָא עֵנַג בְּיוֹם טוֹב שְׂאוּכִילִים וּמִתְעַנְּגִים, וְגַם לְכַשֵּׁל בְּשִׁבִיל הָאוּרָה לְכַד יֵשׁ כְּמָה צָדְרֵי הַתָּר, כִּיּוֹן שְׂהוּא בְּכִית זְמַן מָה תְּרִי מוֹזוֹנִתִּיו עֲלֵיו וְכוּ', וְגַם דְּעַל כָּל פְּנִים הָיוּ לְאוּרַח חַל הַמוּעֵד אוֹ אִסְרוּ חַג שִׁמְצוּהָ גַם כֵּן לְעַנַּג חַל הַמוּעֵד וְאִסְרוּ חַג בְּכֶשֶׁר, מִכָּל מְקוֹם טוֹב לְבַקֵּשׁ קִדְרָה גְדוּלָּה אוֹ לְאֲכֹל עִמּוֹ מִקִּדְרָתוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה נֶכֶד שֶׁלוֹ לְכַדוֹ עֲשׂוֹי, לְהַסְתַּלַּק מִן הַסֶּפֶק, וְאִם אִי אֲפִשֶׁר שָׂרִי, עֵין שֶׁם. וּבְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה בְּשֶׁם מְהַר"י עֵינָאשׁ כְּתַב לְהַתִּיר בְּפִשְׁטוּתוֹ, וְעֵין שֶׁם. וְעֵין בְּכַרְכֵי יוֹסֵף בְּשֶׁם מוֹהַרְ"ק"ש שֶׁכֵּן חוּץ לְאֶרֶץ שְׂנוּמַד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִתָּר לּוֹמַר לְכֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁעֲשֶׂה מְלֵאכָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, וְמְהַר"י פְּרַאגוֹ וְמְהַר"י מְלִכּוֹ דְּחוּ דְכָרְיוֹ וְהַסְכִּימוּ לְאִסְרֵי, וְעֵין בְּגִנְתָּ וְרִדִים כָּלֵד וְסִימָן טו וַיֵּי, וְעֵין בְּנֵרַע אֲבָרְהָם סִימָן ט. וְכַתַּב בְּקֶנֶסֶס אֲחָרֹן לְמַחְזִיק בְּרַבָּה בְּשֶׁם מוֹבַח אֲדָמָה, מִי שֶׁהִלֵּךְ לְחוּץ לְאֶרֶץ וְשָׁלַח אַחַר אֲשֶׁתּוֹ שִׁבְבָרִין יִשְׂרָאֵל וְלֹא רָצְתָה לִילֵךְ וְאַחַר כֵּן נִתְרַצְּתָה לְשַׁלְחָה כְּלֵי בֵיתָה וּמוֹכַנְתָּ לִסְעֵי אַחַר הַפֶּסַח, כֵּל זְמַן שְׂגוּפָה עֲרִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּנְהַג בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵף מִשּׁוֹם חֲמַרְתָּ חֲמֵץ לֹא תֹאכַל חֲמֵץ בְּיוֹם שְׂמִינִי, וְכֵן בְּעֵלָה כָּל זְמַן שִׁאֲשֶׁתּוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יִנְהַג בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְחֹדֶר שְׂבָא מַחוּץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פֶּשֶׁטָה הוֹרָאָה שִׁעֲשֶׂה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעֵין בְּהַלְכוֹת קְטוֹת בִּירוּתָה דְעָה וּבִלְקֻט הַקְּמַח וּבְגִנְתָּ וְרִדִים כָּלֵד דְ סִימָן יד וְטוֹ הַסְכִּימוּ רַבִּים וְגִדּוּלִים וְגִזְרוּ בְּגִנְרָה חֲמוּרָה שִׁאֲפֵלוֹ בְּחוּר אִם לֹא בָא רַק דְרַךְ עֲרִיא מַחִיב לְנַהַג שֵׁנִי יָמִים כְּמִנְהַג מְקוּמוֹ, עֵין שֶׁם. אֵף אִם בְּחוּר זֶה נִשְׁתַּדָּף בְּכַת חוּץ לְאֶרֶץ בְּקִנְיָן גְּמוּר וּשְׂבוּעָה חֲמוּרָה וְלִדְרוֹ אַתָּה בְּחוּץ לְאֶרֶץ, יַעֲשֶׂה כְּכִי חוּץ לְאֶרֶץ. וְעֵין שֶׁם בְּשִׁוְרֵי בְרַבָּה סִימָן זֶה שְׁכַתְּבֵי שִׁעֲשֶׂה בְּתוֹרָה שֶׁכֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁנְרָד לְחוּץ לְאֶרֶץ וְדַעְתּוֹ לְחוּר, שֶׁהָיָה הוּא שְׂעוּשָׁה כְּמִנְהַג אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכַךְ עָשָׂה כְּמָה רַבָּנִים וְשׁוֹב נוֹדַע לּוֹ שְׂמַתָּה אֲשֶׁתּוֹ שְׂהֵיחַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְדַעְתּוֹ לְשֵׁא אֲשֶׁה בְּחוּץ לְאֶרֶץ וְלְחוּר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כֵּל זְמַן שְׁלֹא נִשְׂא יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂהוּ כְּכִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכִשְׂשֵׂא

משנה ברורה

הַחְמִירוֹ עֲלָיו, מָה שְׂאִין כֵּן בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שְׂאִינוֹ עוֹקְרוֹ בְּמָה שְׂעֵכֶר עַל שְׁבוֹת, שְׁהָרִי בְּאִסוּר דְאוֹרִיתָא שְׁבוּ לֹא עָקְרוּ. וַיֵּשׁ פּוֹסְקִים חוֹלְקִים בְּזֶה, וְלִדְרִידְהוּ אֵין חֲלוּק כָּלֵל בֵּין יוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי, וְהַדְּבָר תְּלוּי רַק לְפִי רְאוּת עֵינֵי הַדַּיָּנִים בְּמָה שְׂרוּאִין לְפִי הָעֵנִין, אִם לְהַקֵּל עֲלָיו בְּמִלְקוֹת אוֹ לְהַחְמִיר עֲלָיו בְּנִדְוִי, רַק שְׁהַרְשׁוּת בְּיָדָם אֲפֵלוֹ לְנִדְוֹתוֹ. כְּתַבוּ הָאֲחֻרָנִים, דָּאִם עָשָׂה הַדְּבָר עַל פִּי הוֹרָאָה חֲכָם שְׂטַעָה אֵין לְנִדְוֹתוֹ, שְׁהָרִי שׁוּגַג הוּא: (ג) אֲלֵא הָיוּ מְלַקֵּין אוֹתוֹ. וְשַׁעוֹר מִפֶּת מְרֻדוֹת יֵשׁ בְּזֶה דְעוֹת בֵּין הַפּוֹסְקִים, עֵין בְּמְגַן אֲבָרְהָם וְאֵלִיָּה רַבָּה: **ב** (ד) אֲלֵא לְעֵנֵין מֵת. מִשּׁוֹם כְּבוֹדוֹ, וְיִתְבָּאֵר לְקַמְן בְּסִימָן תַּקְכוּ. וְלְעֵנֵין כְּבוֹי דְלָקָה עֵין פְּרִי חֲדֵשׁ, וְיִתְבָּאֵר לְקַמְן בְּסִימָן תַּקִּיד סְעִיף א:

וְאֵינוֹ מְרַגֵּשׁ מַחוּשׁ בְּגוּפוֹ מִחֲמַת הָעֵין, דְּבַכְּגוֹן זֶה בְּשִׁבְתָּ בְיוֹם טוֹב אִסוֹר לְעֲשׂוֹת שׁוֹם רְפוּאָה עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ אֲפֵלוֹ בְּשׁוּנִי, וְכַמּוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן שְׂכַח סְעִיף יז בְּמִשְׁנֵה בְרוּרָה סְעִיף קָטָן נב, וְהֵכָא בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי שָׂרִי לְכַתְּחֵלָה אֲפֵלוֹ בְּלֵי שְׁנוּי: (ו) או שְׂאָר חֲלִי. וְגַם כֵּן בְּשֵׁנִי כוֹלֵל כָּל הַגּוּף: (ז) בְּשֵׁנִי מִתָּר וְכוּ'. שְׂמִינִי הַנָּתַת הַגּוּף לֹא הַחְמִירוֹ בּוּ בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי בְּשְׁבוֹת דְרַבְּנָן: (ח) אִסוֹר לְיִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וְאֲפֵלוֹ ט חֵשׁ בְּכָל גּוּפוֹ נְמִי אִסוֹר לְעַל יְדֵי עֲצֻמוֹ. כְּתַב בְּאִסוּר וְהַתָּר, אֲדָם הַנוּפֵל אוֹ הַנְּגוּף וְנִצְרַר דֵּם בְּמְקוֹם נְפִילָתוֹ אוֹ נְגִיפְתּוֹ, אֵין חֲשִׁיב חֲלִי הַפְּנִימִי, וְאִם אַחַר שְׂאִין מְצִטְעֵר כָּל כֵּף וְכֹל לְהַמְתִּין לְמַחַר בְּלֵי סַכְנָה, נִרְאָה דְאִסוֹר לְהִקְיֹד דֵּם שְׂקוּרִין קַעֲפָפִין וְיִבְלְשׁוּנָהוּ בְּנִתְבָּאֵר [אֲפֵלוֹ בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גְּלִיוֹת וְאֲפֵלוֹ עַל יְדֵי עֲבוּרִים, עַד כָּאֵן לְשׁוּנוֹ: **ג** (ט) אִסוּרִים לְעֲשׂוֹת מְלֵאכָה. דְנוֹתְנִין עֲלָיו חֲמָרִי מְקוֹם שְׁהַלָּף

שער הציון

ה. מִשְׁמַמּוֹת הַרְמַב"ם שְׁכַתְּבֵי בְּפֶרֶק א מְהַלְכוֹת יוֹם טוֹב דִּין כב, וְכֵל הַמַּחְלֵל וְכוּ' מִפִּין אוֹ מְנִדִין אִם לֹא יִהְיֶה מִן הַתְּמַלְמִידִים, וְדַחַק לּוֹמַר שְׂכַמּוֹ שְׂמַנְדִּין קָאִי רַק בְּאֵינוֹ מִן הַתְּמַלְמִידִים כֵּן מְלַקֵּין קָאִי רַק בְּהוּא מִן הַתְּמַלְמִידִים, שְׁהָרִי בְּתַחֲלַת הַהֲלָכָה כְּתַב, וְכֵל הַמַּחְלֵל, הָרִי דְאֲכִילֵי עֲלְמָא קָאִי, וְעַל רִבְרִיךְ דְּדַעְתּוֹ דְּכֵאֵינוֹ מִן הַתְּמַלְמִידִים מִפִּין אוֹ מְנִדִין כְּפִי שְׂרִאוֹ בְּבֵית דִּין, וְכֵן חֲשַׁב מְהַר"ם חֲלָאוּיָה בְּדַעַת הַרְמַב"ם וְכֵן הַסְכִּים לְהַלְכָה, וְכֵן הוֹכִיחַ הַפְּרִי חֲדֵשׁ מְכַמָּה מְקוּמוֹת בְּש"ס וּבְכַמָּה שְׁלוֹם מְתָר כֵּל הַמְקוּמוֹת בְּדַחְוּיָם, וְכֵן הַסְכִּים הַקְּרִיבֵן נְתַנְאֵל בְּפֶרֶק מְקוֹם שְׁנֵהֵנוּ לְדַעַת הַפְּרִי חֲדֵשׁ: **ב** ו. אֲחֻרָנִים: ז. פִּשּׁוּט, וְכֵן כְּתַב בְּמַחְצִית הַשְּׁקָל: ח. לְבוּשׁ: • ט. וְעַל יְדֵי שְׁנוּי יֵשׁ לְעֵנֵין, דְּהֵנָּה בְיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן בְּרֵאשִׁי יֵשׁ לְהַחְמִיר כִּיּוֹן

מְקַצְצָה, וְעַל כֵּן חֲשִׁינֵין דְלָמָא לְמַחַר מְטַלְטֵל וְשִׁבְיָקוּ. וְאוּלַי עוֹד, דְּכִיּוֹן דְצָרִיךְ אִמְדָּה כְּמָה צָרִיךְ לּוֹ לְמַחַר, וְגַם צָרִיךְ לְסַמֵּן בְּטְבִיעַת עֵין אֵינָה הֵם כְּפִי שְׂיִזְכֹּר הֵיטֵב, הָיוּ כְּעַבְדָּא דְחַל וְאִסוֹר לְעֲשׂוֹת זֶה בְּיוֹם טוֹב בְּשִׁבִיל יוֹמָא דְמַחַר. וְעֵין בְּשִׁלְחוֹן עֵרוּף הַגְּר"ז בְּסִימָן תצו סְעִיף יח. וְאֲפִשֶׁר עוֹד, שְׁתְּשׁוּבָה זֶה פֶּרֶשׁ דְּבָרֵי הַש"ס שֶׁם בְּאֶפֶן אַחַר מִמָּה שְׂפָרַשׁ רִש"י, דְּבִקְאָמַת לְשׁוֹן הַש"ס הוּא תְּמוּנָה מְאֹד, וְכַמּוֹ שְׂעֻמָּה עַל זֶה בְּמַאֲרֵי, וְאֲפִשֶׁר דְלְתְּשׁוּבָה זֶה גַבִּי יוֹנִים שְׂצָרִיךְ בְּהִכְנָה לּוֹמַר זֶה וְזֶה אֵנִי נוֹטֵל, צָרִיךְ גַּם כֵּן לְמַשְׁמַשׁ בְּהֵם אִם נִרְאִים בְּעֵינֵינוּ לְאֲכִילָה, וְמִשּׁוֹם דָּאִם לֹא כֵּן חֲשִׁינֵין שְׂמָא כְּשִׁיחֵם לְמַחַר יִטְלַטֵל וְנִינַח, וְלִהְיֵי אִסְרוֹ לְעֲשׂוֹת כֵּן בְּיוֹם טוֹב, וְאֲפִשֶׁר בְּדַחַק לְפָרַשׁ דְּבָרֵי הַש"ס גַּם כֵּן בְּאֶפֶן זֶה, וְאֲפִשֶׁר שְׁהֵיָה לְהֵם גְּרָסָא אַחֲרַת בְּזֶה, וְצָרִיךְ עֵינֵין:

(ה) וְכֵן לְכַחַל אֵת הָעֵין. מְרִי אֲשַׁחַשׁ בְּעֵינֵינוּ קֶצֶת, וְכֵל גּוּפוֹ בְּרִיא כְּעַבְדָּא דְחַל וְאִסוֹר לְעֲשׂוֹת שׁוֹם רְפוּאָה עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ אֲפֵלוֹ בְּשׁוּנִי, וְכַמּוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן שְׂכַח סְעִיף יז בְּמִשְׁנֵה בְרוּרָה סְעִיף קָטָן נב, וְהֵכָא בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי שָׂרִי לְכַתְּחֵלָה אֲפֵלוֹ בְּלֵי שְׁנוּי: (ו) או שְׂאָר חֲלִי. וְגַם כֵּן בְּשֵׁנִי כוֹלֵל כָּל הַגּוּף: (ז) בְּשֵׁנִי מִתָּר וְכוּ'. שְׂמִינִי הַנָּתַת הַגּוּף לֹא הַחְמִירוֹ בּוּ בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי בְּשְׁבוֹת דְרַבְּנָן: (ח) אִסוֹר לְיִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וְאֲפֵלוֹ ט חֵשׁ בְּכָל גּוּפוֹ נְמִי אִסוֹר לְעַל יְדֵי עֲצֻמוֹ. כְּתַב בְּאִסוּר וְהַתָּר, אֲדָם הַנוּפֵל אוֹ הַנְּגוּף וְנִצְרַר דֵּם בְּמְקוֹם נְפִילָתוֹ אוֹ נְגִיפְתּוֹ, אֵין חֲשִׁיב חֲלִי הַפְּנִימִי, וְאִם אַחַר שְׂאִין מְצִטְעֵר כָּל כֵּף וְכֹל לְהַמְתִּין לְמַחַר בְּלֵי סַכְנָה, נִרְאָה דְאִסוֹר לְהִקְיֹד דֵּם שְׂקוּרִין קַעֲפָפִין וְיִבְלְשׁוּנָהוּ בְּנִתְבָּאֵר [אֲפֵלוֹ בְיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל גְּלִיוֹת וְאֲפֵלוֹ עַל יְדֵי עֲבוּרִים, עַד כָּאֵן לְשׁוּנוֹ: **ג** (ט) אִסוּרִים לְעֲשׂוֹת מְלֵאכָה. דְנוֹתְנִין עֲלָיו חֲמָרִי מְקוֹם שְׁהַלָּף

שְׂהוּא דְאוֹרִיתָא כְּמֹה בְּשִׁבְתָּ, וְנִרְאָה דְמִצְיָנוּ שְׁהִתִּירוּ חֲכָמִים לְגוּנַת שְׁיִנְךָ חֲלַב בְּשִׁבְתָּ מִשּׁוֹם דְּהָיוּ מְפָרֵק כְּלָאֲחַר יד וּבְמִקּוֹם עֲצָרָא לֹא גְזָרוּ, יֵשׁ לּוֹמַר הֵם דְרָאִין דְרָכוּ שֶׁל מְפָרֵק בְּכָף לֹא חֲשִׁיבָא מְלֵאכָה כָּלֵל וְגַדְרֵי הַדְּבָר מְסַתֵּם שְׁנוּי בְּעֲלָמָא, אֲכָן לְעֵנֵין יוֹם טוֹב שֵׁנִי שְׂהוּא דְרַבְּנָן אֲפִשֶׁר שְׂיֵשׁ לְהַקֵּיל לְגַבִּי חֲלִי שְׂאִין בּוּ סַכְנָה, וְצָרִיךְ עֵינֵין: • י. וְגַם עַל יְדֵי עֲבוּרִים אֵינוֹ מִתָּר בְּמִלְאכָה דְאוֹרִיתָא אֲלֵא אִם כֵּן חוּלָה בְּכָל גּוּפוֹ, וְכַמּוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לְעֵיל בְּסִימָן שְׂכַח סְעִיף יז וְסְעִיף כה בְּאֲחֻרָנִים: יא. סְמוּכִים לְדְבָרֵינוּ יֵשׁ מְסִימָן שְׂכַח סְעִיף כט דְמוּכָח שֶׁם דְאֵינוֹ חֲלִי כָּלֵל, וְגַם בְּחֲלִי כְּתַב שֶׁם בְּמְגַן אֲבָרְהָם בְּשֶׁם בְּר"ךְ שֶׁאִם אֵין צָרִיךְ לְרְפוּאָה בְּשִׁבְתָּ עֲצֻמוֹ יִמְתִּין עַד מוּצְאֵי שְׁבֵת, עֵין שֶׁם בְּמִשְׁנֵה בְרוּרָה סְעִיף קָטָן מו:

רבה). ובכל ענין מתר להניח רטיה וכיוצא בו על העין או על מפה מערב שבת אף-
על-פי שיהא מנחת כל השבת (שם):

ט רטיה שנפלה על גבי קרקע או שהסירה במזיד, לא יחזירנה. נפלה על גבי כלי או שהחלקה ממקומה, יחזירנה, דכיון דמלתא דלא שכיחא הוא, לא גזרו. ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המפה וחוזר ומגלה קצת השני ומקנחה, ובלבד שלא יקנח הרטיה שהוא ממרח. ומפה שנתרפאה נותנין עליה רטיה, שאינה רפואה, אלא שמשמרה שלא תשרט בכגדיו. וכן מתר להניח חתיכת בגד יבש חדש שאינו מרפא, או אפלו ישנים שכבר היה על המפה. אבל בגד ישן שלא היה על מפה מעולם, אסור, שהוא מרפא. וכן מתר להניח עלים על העין או מכה לקרר. אבל עלים שמרפאים, אסור. ומעבירין גלדי מפה וסכין אותם בשמן, אבל לא בחלב, מפני שנמח (שם):

י אשה שמצטערת מרב חלב שבדדיה, מתר לקלח החלב מדדיה לארץ, דכיון דהולך לאבוד, אינו דומה לדש. אבל לקבל החלב בכלי לתן לתינוק, או לקלח על אדם שאינו חולה אלא שנשף בו רוח רעה ואין לו צער כל כך, אסור. אבל מתר לקלח בפי התינוק כדי שיאחז התינוק הדיד ויניק (כן כתב בש"ל). וכל זה הוא בכריא שיש לו מחוש:

יא חולה שחלה כל גופו או שיש לו כאב גדול ומצטער על ידי זה כל גופו, אף-על-פי שהולך, כנפל למשכב דמי ומתיר לעשות כל רפואות על ידי נכרי, ואפלו דברים שיש בהם מלאכה דאורייתא. ולכן אם כואב לו השנים, מתיר להוציאן על ידי נכרי. אבל על ידי ישראל, אסור, דהוי מלאכה דאורייתא, דהחובל לרפואה, חייב. ומתיר שיצוה לנכרי שיעשה לו רטיה, וכל שפן דמתיר להניח עליו לכתחלה (מה שהאריך הט"ז בענין הוצאת השן כבר תירץ הש"ך ביורה דעה בנקודת הכסף סימן קצ"ח, דבאיסורי שבת קיימא לן מסייע אין בו ממש). ומתיר לעשות על ידי נכרי כל מלאכות דאורייתא, ופשיטא שמתיר לו לשחות כל מיני רפואות ובלבד שיעשה הנכרי. ו"פראשקעס" (שקורין "פולווער") [אבקה] כגון "ראבארברע" וכיוצא בו שמעריבין במים, נראה לי דאסור על ידי ישראל לעשותו בלילתו עבה, דהא יש אומרים דבדבר שאינו בר גבול, משנתן מים, חייב, כמו שבארנו במלאכת לש, ולכן יעשנה נכרי:

יב • ולעשות ישראל דבר שאינו אלא מדרבנן, יש מתירין. אבל דעת רב הפוסקים דאסור, אלא יעשנו על ידי שנוי וכן נראה לי. ואם אי אפשר על ידי שנוי ולא על ידי נכרי, מתיר לעשות כדרכו, כן נראה לי: •

יג ואם יש בו סכנת אבר, לכלי עלמא מתיר אפלו על ידי ישראל כדרכו בדבר שאין בו אלא מלאכה דרבנן, ואפלו אינו חולי כלל. אבל מלאכה דאורייתא, אפלו יש בו

'ויש אומרים שאם אין בו סכנת אבר עושין בשינוי ואם יש בו סכנת אבר עושין בלא שינוי' ויש אומרים אפילו יש בו סכנת אבר אין עושין לו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא ודברים שאין בהם סרך מלאכה עושין אפילו אין בו סכנת אבר ודברי הסברא השלישית נראין: הגה מותר לומר לגוי לעשות תזשיל לקטן שאין לו מה לאכול דסתם כרכי קטן כחולה שאין צו סכנה דמי (רבינו ירוחם נתיב י"ג חלק ט' ורמב"ם ורשב"א) וכל שאסור לעשותו על ידי ישראל אפילו על ידי החולה צעמנו אסור (צית יוסף) אבל

בף החיים

על ידי עכו"ם דמותר לכולי עלמא. הגר"א. ואם אי אפשר על ידי שינוי ולא על ידי עכו"ם מותר לעשות כדרכו. חיי אדם שם:

• קיב) וכל דבר שמותר לעשות על ידי ישראל בחולי שאין בו סכנה נראה לי דאפילו יכול לעשות על ידי עכו"ם מותר. חיי אדם שם אות י"ג. מיהו במגן אברהם סוף סימן זה משמע דאם אפשר יותר טוב שיעשה על ידי עכו"ם יעו"ש:

קיג) ופראשקע"ש (שקורין פולווע"ר) כגון ראבארבר"ע וכיוצא בו שמערבין במים נראה לי דאסור על ידי ישראל לעשותו בלילתו עבה, דהא יש אומרים דבדבר שאינו בר גיבול משנתן המים חייב, ולכן יעשנה נכרי. חיי אדם שם אות י"א:

קיד) שם הגה. מותר לומר לעכו"ם לעשות תבשיל לקטן וכו'. ומותר להאכילו. ואם אין התינוק רוצה לאכול כי אם על ידי אמו מותר להאכילו אפילו תבשיל חלב שחלבו ובשלו הגוי מאחר שאין במאכלו אלא משום מוקצה. איסור והיתר כלל (נ"ח) [נ"ט] סימן כ"ט, שיירי כנסת הגדולה בהגהות בית יוסף סימן ש"ז אות י"ג, אליה רבה שם אות מ"ה, מגן אברהם ס"ק ט"ו, תוספת שבת אות כ"ב, רבינו זלמן אות כ"ב, חיי אדם שם אות ט"ז. ועיין בישועות יעקב סוף סימן ש"ט שכתב דמוכח מזה דמותר להאכיל דבר מוקצה לחולה שאין בו סכנה דקטן גם כן הוא כחולה שאין בו סכנה יעו"ש. וכן כתב בשו"ת רמ"א סימן ה' יעו"ש. ומהאי טעמא מותר ליתן לרופא דיו וקולמוס ונייר לכתוב רצעפ"ט לחולה שאין בו סכנה כשאי אפשר על ידי עכו"ם. כלכלת שבת. מיהו אם אפשר יעשה על ידי שינוי. ועיין עוד לקמן אות קכ"ג:

קז) שם. עושין בשינוי. הוא דעת הרמב"ן בדברי הרב המגיד דבחולה שאין בו סכנה ואפילו לאבר אסור על ידי ישראל כי אם בשבות שיש בו שינוי ונעשה כלאחר יד. ט"ז ס"ק יו"ד. וזוהי הסברא השלישית שהסכים עליה השלחן ערוך כמו שנכתוב לקמן אות ק"י יעו"ש:

קח) שם. ויש אומרים אפילו יש בו סכנת אבר וכו'. הוא דעת הרמב"ם כפי פירוש בית יוסף. ט"ז ס"ק י"א. ועיין שם מה שמיישב מה שהקשו על פירוש בית יוסף יעו"ש:

קט) שם. אין עושין לו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא. כגון כוחל שאסור מפני שהוא ככותב או לעשות שום רפואה בסם דאיכא למיחש משום שחיקת סמנים, אבל שבות שאין עיקר מלאכה נסמך עליה כגון להעלות אזנים ואונקלי ולהחזיר השבר שאין דברים הללו נעשים בסמנים, מותר אפילו על ידי ישראל. בית יוסף. ועיין לקמן סעיף מ"ג:

קי) שם. ודברי הסברא השלישית נראין. הב"ח פירש דקאי על הרמב"ם שהיא סברת יש אומרים השלישי ולא חשיב דיעה ראשונה דהיינו יש מתירין וכו' אלא על שלשה יש אומרים קאי. וכן משמע בלבוש. אבל הט"ז ס"ק י"ב והמגן אברהם ס"ק י"ד השיגו עליו וכתבו דקאי על הרמב"ן שהוא דיעה שלישית שאם אין בו סכנת אבר עושין בשינוי וכו' יעו"ש. וכן הסכים אליה רבה אות ט"ז וכתב שכן הוא דעת המלבושי יום טוב והצדה לדרך ומסקנת הטור יעו"ש. וכן כתב התוספת שבת אות כ"א (אלא שלימד זכות על הלבוש והב"ח יעו"ש). וכן הוא דעת הגר"א והמשבצות זהב אות יו"ד. וכן פסק חיי אדם כלל ס"ט אות י"ב. וכן כתבו האחרונים:

• קיא) שם. ודברי הסברא השלישית נראין. והוא הדין

מעיקר הדין על בעלי הבתים לנתק את חיבורי החשמל בביתם, ורשאים²⁹⁴ ליהנות מהתבשילים החמים ושאר מכשירי החשמל שחזרו לפעול לאחר תיקון התקלה.

עוד בענין 'ריבוי בשיעורים', ובאיסורים דרבנן, וכשעושה נכרי

לה. שם: דריבוי בשיעורים שלא לצורך אסור. ונחלקו דיעות הראשונים²⁹⁵ אם איסור 'ריבוי בשיעורים' מן התורה או מדרבנן. אך יש לדעת כי²⁹⁶ לא נחלקו אלא כשהמלאכה נעשית בהיתר (לצורך חולה, או בישול ביו"ט) ומרבה לעשות בפעולה אחת גם שלא לצורך, ובזה יש לדון אם פֶּשֶׁט ההיתר (מן התורה) בכל מה שעשה אם לאו, אבל בעושה באיסור לדברי הכל חייב על כל שיעור ושיעור מן התורה. ועוד יש לדעת כי²⁹⁷ ריבוי בשיעורים באיסורים דרבנן יש יותר מקום להקל בשעת

הצורך, ולכן כשמטלטל ברשות הרבים (שלנו, שהוא מדרבנן) לצורך פיקוח נפש, רשאי²⁹⁸ להוסיף באותו תיק או סל עוד דברים שצריך להם הגם שאין בהם צורך פיקוח נפש.

ועוד דנו הפוסקים²⁹⁹ בהרחבה אם יש מקום להקפיד על 'ריבוי בשיעורים' כשעושה על ידי נכרי איסורים דאורייתא בהיתר לצורך חולה אפילו אין בו סכנה או לצורך תינוק, וכיוצא בזה, וכשהנכרי³⁰⁰ אינו מכוין לצורך 'ריבוי בשיעורים' שפיר טפי להקל בזה לכתחילה במקום הצורך, כי הוי ליה מלאכת נכרי בפסיק רישא, ומצינו בפוסקים³⁰¹ להתיר זאת.

שבותים ע"י יהודי לחולה שאין בו סכנה כשיכול ע"י נכרי, ושבותים 'ליתובי דעתיה'

לו. סעיף י"ז, שו"ע: חולה שנפל מחמת חליו למשכב וכו'. כבר נתבאר לעיל בהקדמה לסימן

מוקצה רובץ על °השלטרים והמתגים החשמליים. 294. וע' לעיל סי' שי"ח הערה 69 עוד בענין זה, כאשר הטכנאים מחללי שבת המה, ועושים לרווחת התושבים, ואין בדעתם כלל מפני פיקוח נפש. 295. ע' בית יוסף סי' שי"ח (ד"ה כתוב בא"ח) וסי' של"א (ד"ה ומ"ש וכן אם היה לא"י), מג"א סי' שי"ח סק"ו, ס' תוס' שבת סי' שי"ח סק"ח ומשנ"ב שם סק"ג. 296. שו"ת הר צבי ח"א סי' קע"ז, שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' ל"ו, וע' בס' בני ראם (להגר"א גניחובסקי זצ"ל) סי' פ"ו שהרחיב בזה. 297. ע' ס' מחנה ישראל (להחפץ חיים זצ"ל) פל"א סעי' ב', שו"ת אבני ישפה ח"ג סי' מ"ה בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. 298. שו"ת עצי חיים אור"ח סי' כ"ו (ד"ה אמנם) ס' מחנה ישראל שם, שו"ת מנח"י ח"ח סי' ל', שו"ת הר צבי שם (ותמה על האור שמח פי"ח מהל' שבת ה"א שאוסר בזה), שו"ת אג"מ ח"ב סי' ק"ג, שו"ת מחזה אליהו ח"א סי' ל"ה (ובאג"מ שם מיקל ביותר דלא הוי כלל ריבוי בשיעורים אלא הוצאה אחת דאגד כלי שמיה אגד, אמנם יש לציין דלאילו הסוברים דיש איסור 'ריבוי בשיעורים' בשוחט בהמה או עוף גדול כשיכול להסתפק בעוף קטן (ע' בתהל"ד סי' שי"ח סק"ח, כה"ח סקפ"ז, מנ"ח סוף מוסך השבת, ערוה"ש סי' שי"ח סעי' ט"ז שמחמירים, ומאידך במט"א סי' תרי"ח סק"ד ובאור שמח שם, שו"ת הר צבי שם ועוד ס"ל דאין בזה כלל ריבוי בשיעורים, דנטילת נשמה אין בה שיעור, וע"ע בשו"ת יבי"א דלהלן) ודאי הו"ל ריבוי בשיעורים גם בריבוי משא בכלי אחד (לולי דהוי איסור דרבנן). 299. ע' בזה בהרחבה ובסיכום כל שיטות הראשונים והפוסקים בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' ל"ו, שו"ת יבי"א ח"ח סי' ל"ד. 300. ס' מאור השבת ח"א (מכתבי הגרש"ז א"ג - ד') ותו"ד: "כשניתק כל החשמל מהבית והנכרי הדליק הכפתור הראשי באופן שההיתר היה בשביל תאורה בלבד, אבל עי"ז נדלק גם פלטה ומיחם חשמלי וכו', אם מראים לו את האור ואין הנכרי חושב כלל על מה שבמטבח, מותר ליהנות מהמאכלים, ואם יראה לו על המיחם והפלטה יהא אסור ליהנות מהם", ומשמע מדבריו שכשאין מראה לו על המיחם והפלטה, אין צריך לנתקם קודם לכן, דריבוי בשיעורים על ידי נכרי (כשאינו מכוין לכך בהדיא) הו"ל היתר מוחלט, וכ"ה בשו"ת אז נדברו ח"א סי' מ"ה. 301. כמבואר בס' רע"ז אות ט"ו.

לעשות בהיתר גמור, ודאי³⁰⁸ שאין להסתמך על ההיתר שהתירו לעשות איסורים דרבנן לחולה שאין בו סכנה, אלא צריך לעשות באופן של היתר, ורק אם לא עשה ועתה אין בידו אלא בדרך של איסור, יעשה באיסור.

ועוד יש לציין, דאם כי כאמור המשנ"ב והחיי אדם ועוד גדולי הפוסקים סוברים דשבת 'הותרה' בחולה שאין בו סכנה לענין שבותים דרבנן, מכל מקום לעשות³⁰⁹ שבותים או לקחת תרופות כשאין צריך להם לרפואת החולה אלא 'ליתובי דעתיה' של החולה, לא התירו, ואין שייך היתר ד'ליתובי דעתיה' אלא לחולה שיש בו סכנה (וכדלעיל אות י"ד).

חילול שבת להצלת אבר ולמען לא ישאר צלקת מכווערת

לז. שם: אבל אין מחללים את השבת באיסור

הגדרת חולי שאין בו סכנה, וחולי קצת ומיחוש בעלמא, ואיזה דברים התירו לכל אחד מהמצבים האלו, ובו תמצא סיכום לסעיף זה.

● ובמ"ב (סקנ"א) בשם החיי אדם (כלל ס"ט סעיף י"ג): כל דבר שמותר לעשות על ידי ישראל בחולי שאין בו סכנה, אפילו יכול לעשות על ידי אינו יהודי מותר. ואין צריך לחפש אחר אינו יהודי (מ"ב סקנ"ד). וממוצא דברים אלו נלמד כי הגם שלענין 'חולה שיש בו סכנה' נחלקו הדיעות³⁰² אם פיקוח נפש 'הותרה' או 'דחוויה', לענין 'חולה שאין בו סכנה' שהתירו שבותים³⁰³ דרבנן, לדברי הכל 'הותרה', ולכן אין³⁰⁴ צריך לעשות על ידי נכרי אפילו נמצא שם, וכן מצינו להדיא בעוד³⁰⁵ מגדולי הפוסקים, אם כי יש³⁰⁶ החולקים וסוברים שכשאפשר בלא טירחא יש להעדיף לעשות על ידי נכרי. ● אמנם אם בלא³⁰⁷ טירחא יתירה יכול היהודי

302. וכדלעיל אות כ"ה. 303. לאפוקי איסורים דאורייתא שהותר לכמה מן הפוסקים לעשותם בשינוי לחולה שאין בו סכנה (וכנ"ל אות א'), שודאי אם יש נכרי מזומן אצלו, יעשה על ידי נכרי (ואפילו בלא שינוי) ולא יעשה יהודי - ישועות יעקב דלהלן, תהל"ד סי' ש"ז סק"ה דאמירה לנכרי עדיף מלעשות בעצמו ע"י שינוי, ובתהל"ד הכא סקנ"ז נסתפק בזה הרבה, וע' מנחת שבת דלהלן שמציין לשדי חמד כללים מערכת א' אות ט"ז, וע"ע בזה בשעה"צ סי' תצ"ו סק"ט, חזו"א סי' נ"ו סק"ד, קצוה"ש סי' קל"ד סעי' ד'. 304. אמנם ב'שינוי' הצריכו לעשות כשאפשר, וכמבואר בשו"ע ובמשנ"ב סקנ"ח, ומכאן טייעתא לדברי קצוה"ש דלעיל הערה 222 שגם למ"ד 'הותרה' יש לעשות בשינוי כשאפשר, עיי"ש. 305. ישועות יעקב הכא סק"ז, שו"ת אבני נזר חאו"ח סי' קי"ח (אות ה'), והסכים לשיטה זו בשו"ת דברי יציב ח"א סי' ק"ע (אות ד'). ● 306. סי' תוספת שבת סקכ"א, קיצור שו"ע סי' צ"א סעי' י"ז, והסכים לדבריו במנחת שבת שם סקמ"ד, שו"ת קרן לדוד חאו"ח סי' צ"ט, שו"ת תשורת שי מהדו"ת סי' ע"ג. והנה בכה"ח (ס"ק קי"ב) לאחר שהביא דברי החיי אדם כותב 'ומיהו במג"א בסוה"סי (סקנ"ה) משמע שאם אפשר יותר טוב שיעשה ע"י עכו"ם, ומיהו הרי גם במשנ"ב ס"ק ק"נ מביא דברי מג"א אלו, וכן בשוועה"ר בסוף הסימן, וע"כ יש לחלק דהתם מיירי משום שיש חשש לאיסור דאורייתא ע"י השרת נימין (הגם שהוא מלאכה שא"צ לגופה). ● 307. ע' לעיל אות כ"ו, וכל שכן לענין שבותים דרבנן. 308. וכדמוכח בהדיא בדברי המג"א להלן סק"מ הו"ד במשנ"ב ס"ק ק"י, וכן מוכח במשנ"ב לעיל סי' רנ"ה סק"א, וראה גם בתהל"ד סק"ד. 309. שו"ת אגרות משה ח"ג סי' נ"ג, וכגון חולה שאין בו סכנה לקחת גם תרופה לאיזה מיחוש קל שלענין מיחוש זה אינו כלל בגדר חלה כל גופו או נפל למשכב, וכגון הסובל מכאבי ראש עזים שהוא בגדר חלה כל גופו, ויש לו גם כאב שיניים קל, לא יקח תרופה אלא לכאב הראש ולא לכאב השיניים, וכל כיוצא ב"ז. וישל"ע בתרופות שלוקח לכאב החזק שנפל למשכב האם יצטרך לצמצם את כמות התרופות שלוקח רק כדי שלא יהיה במצב של נפל למשכב או חלה כל גופו, ולא יותר מכך, וזה לא שמענו, וע' שו"ת אג"מ שם דמשמע להתירא, ומכל מקום בכל ספק יש להקל, כנתבאר לעיל (אות א') דספק חולה שאין בו סכנה מקילינן. ושו"ר בשו"ת ישא יוסף ח"ד סי' ע"א בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שחולה המותר בלקיחת תרופה רשאי גם בתרופות לשיכוך

(כה) אין מורין לו לבדק ואף על פי שהוא מתר, גזרה (כו) שמא יסתפק ממנו. הגה נהגו לכתות הקטנים שלא יהיו ערמים בפני הגרות משום (כז) בזוי מצווה, וכן כתב הרמב"ם:

רעו דיני נר שהדליק אינו יהודי בשבת. וכו' ה' סעיפים:

א. אינו יהודי (א) שהדליק את הנר בשביל ישראל, (א*) (ב) אסור לכל, (ג) אפלו למי שלא הדליק בשבילו. הגה ואין חלוק בזה (ד) בין קצב לו שכר או לא קצב, (ה) או שעשאו (א*) בקבלנות או בשכירות, והואיל והישראל נהנה ממלאכה עצמה בשבת, אסור בכל ענין (הגהות אשרי פרק קמא דשבת ובית יוסף בשם סמ"ג וספר התרומה). אכל אם הדליקו (ד*) לצרכו או לצורך חולה ישראל אפלו (ה*) אין בו סכנה. הגה או לצורך (ו) קטנים שהוא כחולה שאין בו סכנה (מרדכי פרק קמא דשבת), מתר (ז) לכל ישראל (ח) להשתמש לאורו. והוא הדין לעושה מדורה (ט) לצרכו או לצורך חולה. (י*) ויש אסורים במדורה, משום דגזרינן שמא ירבה (י) בשבילו. הגה

א שבת קכב. ב תוספות ורא"ש ותר"ן שם. ג שם במשנה. ד סמ"ג והתוימה והגהות פרק ו. ה טור ושקלי הלכות בשם רבנו תם והמרדכי בקרב קמא.

באר היטב

בין מכירו או לא, וכאן לא חלק. ותרץ. דבזה אפלו לא מכירו מעולם, עכשו שישב אצל אש שלו הרי כמכירו. ובי"ח תרץ דמסתמא כשישב אצל האש שלו הרי מכירו

י. לכתות. והוא סכנה גדולה אפלו בלא נר של שבת: 6. בשבילו. הקשה בית יוסף, בסימן שכה גבי מלא אינו יהודי מים לבהמתו מחלקין

משנה ברורה

(כה) אין מורין לו. רוצה לומר, אם בא לפגנו לשאל אין מורין לו לכתחלה, ואם עשה מעצמו אין מוחין בידו: (כו) שמא יסתפק. ואף על גב דלענין הדלקה לא אסרו משום זה, ט"ו שאני הכא דעל ידי שהוא מתקרב לגר ביותר לבדק חישגין טפי: (כז) בזוי מצווה. קשה דבלאו הכי אסור משום סכנה דאיתי לידי נכפה, כדאיתא בפסחים קיב, ונראה לחלק בין קטן לגדול (אלהי רבה):

רעו א (א) שהדליק. והוא הדין לכל מלאכה שיעשה האינו יהודי בשבת בשביל ישראל, דאסור לכל להנות מזה. ועין לעיל בסימן רנב סעיף ב לענין קבלנות: (ב) אסור. מדרבנן, דאם יהא מתר להנות יאמר לו להדליק: (ג) אפלו וכו'. ולא דמי למי שהובא בשבילו מחוץ לתחום בשבת דמתר לאחר, וכדלקמן בסימן שכה סעיף ח, דתחומין דרבנן, וכן פל אסור דרבנן שעשה אינו יהודי בשביל ישראל מתר לאחר שלא נעשה בשבילו: (ד) בין קצב. הינו, מערב שבת, וקא משמע לן דלא אמרינן בענינו, אינו יהודי אדעתא דנפשה עביד כדי לקבל שכרו הנקצב לו, וכדלעיל בסימן רנב סעיף ב לענין קבלנות: (ה) או שעשאו וכו'. הוא פרוש למה שאמר מתחלה בין קצב, על זה אמר בין שהקצבה היתה בקבלנות או בשכירות, וקבלנות מקרי, היכא ששכרו סתם להדליק לו נר בעת שיצטרף וקצב לו מפל הדלקה דבר קצוב, ושכירות מקרי, כשנותן לו בכל יום כף וכף: (ו) קטנים. הינו, אם צריכים הרבה, אכל בלאו הכי לא: (ז) לכל ישראל. דלא שייך כאן גזרה שמא יאמר לו להדליק בשביל חולה, שהרי מתר לומר אף לכתחלה, וכדלקמן בסימן שכה סעיף יז: (ח) להשתמש לאורו. אפלו הוה מכירו, ולא חישגין שמא ירבה בשבילו, דנר לאחד נר למאה, ויבכיל זה אין חלוק בין אם האינו יהודי הדליק הנר בביתו או בבית ישראל: (ט) לצרכו וכו'. דמתר לכל ישראל להתחמם ואפלו הוא מכירו, משום דמדורה קטנה נמי מתחממת הרבה אנשים, והוי כמו נר, דנר לאחד נר למאה. ויש אסורים סבירא להו דבמדורה גזרינן שמא ירבה, ולא דמי לגר, משום דלפי רבוי אנשים שמסבין אצל המדורה צריך להוסיף ולהגדיל המדורה. וואם הסיק האינו יהודי התנור לצרכו, פלי עלמא מודים דרשאי הישראל לננס לבית החרף, דחמום לאחד חמום למאה, והוי כמו נר דשרי: (י) בשבילו. ואם ידוע הוא שאינו מכירו שרי לכלי עלמא:

באור הלכה

רעו א (א*) אסור וכו'. הינו, לעשות לפני הנר דבר שלא היה יכול לעשות בלא נר (אלהי רבה), וילמדו או לאכל בפני הנר גם כן בכלל זה לאסור ומשוכת ריב"ש סימן שפו בשם הרמב"ן:

(ב*) אפלו וכו'. ודוקא במלאכה דבר תורה קעין הדלקה, הא במלאכה דרבנן שרי לאחר, ועל כן פסקינן דמי שהובא בשבילו מחוץ לתחום דמתר לאחר, דתחומין דרבנן, ואפלו חוץ לשנים עשר מיל, דיש אומרים שהוא דאורייתא, אפלו הכי שרי לאחר, כמו שכתב המגן אברהם בתקטו אות יח, דאין מפרש בתורה, ומעביר ארבע אמות ברשות הרבים, דהלכתא גמירא לה, כדאמרינן בפרק הירוק, אם עשה אינו יהודי בשביל ישראל, אפלו הכי אסור לכל ישראל להנות מזה, דהלכה למשה מסיני, פרוש דקרא הוא והוא בכלל הוצאה, כמו שכתב הר"ן בפרק קלל גדול במשנה אבות מלאכות, עין שם, דאם לא פן אין עונשין מהלכה למשה מסיני, וכיון שהוא פרוש דקרא, תורה שכתב הרי וככתוב בהדיא דמיה, וכן אם עשה מלאכת הכנסה בשביל ישראל, דהא אמרינן בגמרא דסבירא הוא, מה לי הכנסה מה לי הוצאה, ועל כן ככתוב בהדיא דמי (פרי מגדים):

(ג*) בקבלנות. רוצה לומר, אף דקבלנות כתבו בסימן רנב סעיף ב דמתר, הכא לענין הדלקה אסור משום שנהנה וכו', ועין שם במגן אברהם סעיף קטן יא, מיהו, בבית ישראל בלאו הכי אסור בקבלנות, כמבאר שם בסימן רנב, ורמ"א כאן קא משמע לן, אף אם הישראל במלון אצל האינו יהודי ופרי מגדים ולבושי שרון. ועין בקרבן נתנאל לחפש זכות על האנשים שנוהגין להתיר לעצמן על ידי קציצה, ובאמת זה אינו, דבבית ישראל בלאו הכי לא מהני קציצה, וכנ"ל בסימן רנב, וגם ראיתו מדברי הרא"ש אינה ראיה פלל, דהרא"ש לא קאמר רק דאם האינו יהודי האכיל מעצמו לכהמת ישראל אין צריך הישראל למחות בידו, ומשום דאין הישראל עושה שום פעולה בזה, אכל לא שיהא מתר הישראל בעצמו להנות ממעשה האינו יהודי שעשה בשבילו וכוון להשלים פעולתו בשבת, ועין בסימן רנב במגן אברהם סעיף קטן יא, ותדע, דהא הבית יוסף וגם הרמ"א הסכימו בסימן זה דלא מהני קציצה, ולהלן בסימן שכה העתיקו דברי הרא"ש בלי שום חולק, עין שם בסימן יג, ועל כרחיך כמו שכתבנו:

(ד*) לצרכו. ואם האינו יהודי הדליק איזה קיסס או נר משמן פסול, המבאר בסימן רסד, אסור להשתמש לפניו, דלא עדיף משאם היה של ישראל דחישגין בו שמא ישה, וכן כתב הפרי מגדים. כתב האליה רבה, אינו יהודי שרצה לתקן נר של ישראל ודיעו למחט הפתילתו ונכבה בידו וחובר והדליקו, נראה לי דמתר, דזה הוי כמו לצרכו, כיון שנקבה בידו, עין שם. ולבקש לאינו יהודי למחט בודאי אסור: (ה*) אין בו סכנה. וכיש בו סכנה, אפלו הדליק ישראל בשבילו מתר לכל להשתמש לאורו, דנר לאחד נר למאה וכן מוכח מאור הגוי"א:

(ו*) ויש אסורים וכו'. ודבריהם, אפלו אם נעשה בשביל חולה שלש בו סכנה אסור לשאר אנשים להתחמם נגדה משום חשש דשמא ירבה בבית יוסף. וילעז הצורך יש למקם אדעה הראשונה, וכן סתם המחבר בסוף הסימן להקל:

שער הציון

ז. גמרא: ח. אחרונים: ט. מגן אברהם ואלהי רבה: י. מגן אברהם לפי דעת הפ"ח, וכן הסכים האליה רבה לדניא. ועין בספר חמד משה ופטה יהודה שהסכימו לתרוץ קמא של הבית יוסף דבשאינו מכירו שרי לכלי עלמא:

טז. בית יוסף:

רעו א. א. מוכח שם בגמרא, וכן פסקו כל הפוסקים: ב. רש"א: ג. אליה רבה ופרי מגדים: ד. מגן אברהם: ה. מתחית השקל ויחוספת שבת: ו. משה יהודה, וכן כתב הגר"א: ז. מגן אברהם:

הַלְכוּת שַׁבַּת סִימָן רַעֲוֹ

נר. באר הגולף

1 ו שם בכרתיא.
2 מעבדא דשמוראל.

מיהו (יא) אם עשה אינו יהודי (יב) כבית ישראל (יג) מדעתו, (יד) אין הישראל צריך לציאת אף על פי שנהנה מן הגר או מן המדורה (טו): ב. 'ישראל ואינו יהודי' (*1) שהסבו יחד והדליק אינו יהודי נר, (*2) (טו) אם רב אינם יהודים מתר להשתמש לאורו, ואם רב ישראל, או אפלו (*3) (טו) מחצה על מחצה, אסור. (*4) ואם יש הוכחה (יו) שלצורך אינו יהודי מדליקה, כגון שאנו רואים (יח) שהוא משתמש לאורה, (יט) אף על פי שרב ישראל מתר. הגה יש אומרים דמתר לומר לאינו יהודי להדליק לו נר (כ) לסעודת שבת, משום דסביחא לה דמתר (כא) אמירה לאינו יהודי אפלו במקלטה גמורה (כב) במקום מצוה (ר"ן סוף פרק ר' אליעזר דמילה בשם העיטור), שעל פי זה

באר היטב

לה קבלת כביתו של ישראל כמו שכתוב סימן רנב סעיף ב, הגהות מרדכי, מגן אברהם: ג. אינו יהודי. ואם עשה לצורך שניהם אסור, כמו שכתוב סימן תקטו סוף סעיף ו: ד. שבת. פרוש, שיושב בחושך ואין יכול לאכל סעודת שבת, אבל אם כבר אכל פשיטא דאסור, כמו שכתוב ריש סימן זה, והוא הדין אם יש לו גר אחד אסור לומר לאינו יהודי להדליק, ואם הדליק מתר להנות כמו שכתוב סעיף ד, מגן אברהם:

באור הלכה

ב (*1) שהסבו יחד והדליק וכו'. לכאורה נראה דאינו יהודי המדליק אינו נחשב לחשבוני הרב, שהוא מדליק על השלחן על דעת המסבין אצלו, ועין:

(*2) אם רב אינם יהודים. כתב במאירי, לא כל הרבים שוים, שאם יש אדם חשוב כל כך שהדברים מוכיחים שבשבילו נעשה, הולכין אחריו. ולכאורה מדברי התוספות, שבת ככב דבור המתחיל אמר, לא משמע פן, דהם כתבו סבא זו לאביי, וירוע דהלכה כרבא דחלק עליי בזה וסביחא לה דאף שהיה רבן גמליאל נשיא ושר בספינה, אפלו הכי נר לאחד נר למאה. ואולי דנהו שהוה משתמש בעצמו בהכבש שעשה, דאמרין בזה דהעקר עשה אדעתה דנפשה, כדפרש רש"י, סבא זו אלימא יותר ממה דאמרין בעלמא דהעקר אדעתה דרבא קעביד:

(*3) מחצה על מחצה וכו'. עין במשנה ברורה דהטעם משום ספקא, והוא מפורש רש"י בשבת ככב והעתיקו בבית יוסף. ולפי זה, בסעיף א דפסק לצרכו מטר, הינו, ביש הוכחה, וכגון שראינו שהוא משתמש תכף לאורו וכחאי גונא, אבל אם היה ספק אם לצרכו או לצורך ישראל, אסור, וכן כתב הפרי מגדים. ואף דבאמת זה תלוי לפי השיטות בשבת קנא ע"א, עין שם, ורש"י בשבת ככב אזיל בזה לפי גרסא ראשונה, ולפי גרסא אחרונה דסביחא לה לרש"י שם דהיא העקרית, הטעם במחצה על מחצה, משום דמסתמא לשם שניהו נעשה, אבל לענין ספקא יש להקל, וזהו שהעתיקתי הטעם השני במשנה ברורה, מכל מקום לענין דינא יש להחמיר בספקא, שכן סתם המהבר בסיומן שכה סעיף ט וסעיף טז ובסיומן תקטו, ומכל מקום נראה לי דבהצטרף לזה עוד איזה ספק, יש להקל ולסמך על שיטת רש"י וסיעתו המקליו בזה:

(*4) ואם יש הוכחה. עין במשנה ברורה שהעתיקו בשם המגן אברהם דאם עשה בשביל שניהו אסור, וצ"ח המגן אברהם על זה, כמו שכתוב בסיומן תקטו סוף סעיף ו, ורוצה לומר, דאיתא שם בהג"ה דאם לוקט בשביל שניהו אסור. ולכאורה למה לא הביא המגן אברהם מקדם, מסימן שכה סעיף ו, דאיתא שם בסו"ט דאם לקט וצד בשביל ישראל ואינו יהודי צריך להמתין וכו', ויש לומר, דהוי אמנא דהתם משום דליכא הוכחה דהעקר בשביל האינו יהודי, אימא דהעקר הישראל, אבל כהא דאירינן דהדליק בשביל עצמו ובשביל הישראל, אימא דהעקר אדעתא דנפשה עביד, וסבא זו מןקרת כפורש רש"י ושבת קכב, לכן הביא המגן אברהם ראיה, כי היכי דשם פסק הרמ"א דאם ידוע שלוקט בשביל שניהו אסור, ורוצה לומר, אף ברב אינם יהודים ונכדמוכח שם להמעט, אף דבעלמא אמרינן מאן

משנה ברורה

(יא) אם עשה וכו'. הינו, נוקא אחר שכבר עשה האינו יהודי, ומה יש לו לישראל לעשות, לא הטריחוהו לציאת מהבית בשביל זה, "וזהו הנהו על להבא שלא לעשות כן, "אבל אם נודע לישראל שראה בעת שהאינו יהודי רוצה להדליק בשבילו או לעשות המדורה, צריך למחות בידו, "אפלו אם היה זה בביתו של אינו יהודי גם כן צריך למחות, כיון שהנהו והעצים של ישראל, "ואפלו אם דעת הישראל לציאת אחר כך להחדר אחר שלא יהנה מהנה, "גם כן צריך למחות, וכל שכן בבית ישראל. "ואם האינו יהודי עושה בעל כרחו, חייב לגרוש מביתו מפני חילול השם, שיחשדוהו שעושה האינו יהודי בשליחותו כיון שהוא בבית ישראל, "ואין חילוק בזה בין אם האינו יהודי עושה בחנם או שקצין עמו שוכר בקבלתו, כיון שהוא עושה בבית ישראל: (יב) בבית ישראל. לאו נוקא, דהוא הדין אם שבת במלון אצל אינו יהודי בשבת, כביתו הוא, ולא הטריחוהו לציאת ממנו [בית יוסף]: (יג) מדעתו. הינו, "שלא צוהו הישראל, אף על פי שעושה האינו יהודי בשבילו, לא הטריחוהו אותו לציאת מהבית אף על פי שבעל כרחו הוא נהנה, "רק שאסור להשתמש לאורו "דבר שלא היה יכול לעשות בלא גר או להתחמם נגד המדורה, אבל אם צוהו מתחלה, צריך לציאת אחר כך מהבית: (יד) אין וכו'. והוא הדין שאין צריך להפוך פניו מהנר, אלא אם כן שרוצה לעשות מדת חסידות, כן כתב המגן אברהם בשם הבית יוסף, ובחדושי הרשב"א משמע שהוא מחמיר בזה, עין שם: ב (טו) אם רב אינם יהודים. דמסתמא "אדעתא דרבא קעביד, "ואפלו אם אחר כך נתרבו ישראל ונתוספו עליהן או שהלכו להן האינם יהודים, וכן להפוך כרב ישראל: (טו) מחצה על מחצה. הטעם, משום דליכא למיקם עלה דמלתא, אם בשביל אינו יהודי עביד או בשביל ישראל עביד. ויש אומרים, משום דבמחצה על מחצה, מסתמא לשם שניהם נעשה: (יו) שלצורך אינו יהודי. רוצה לומר, לצורך עצמו, וכדמסיים לבסוף, והוא הדין "אם יש הוכחה שהדליק בשביל איזה אינו יהודי אחר. ואם אנו יודעין שעשה גם בשביל ישראל, אסור, כן כתב המגן אברהם, אסור, וצ"ח המגן אברהם על זה, כמו שכתוב בסיומן תקטו סוף סעיף ו, ורוצה לומר, דאיתא שם בהג"ה דאם לוקט בשביל שניהו אסור. ולכאורה למה לא הביא המגן אברהם מקדם, מסימן שכה סעיף ו, דאיתא שם בסו"ט דאם לקט וצד בשביל ישראל ואינו יהודי צריך להמתין וכו', ויש לומר, דהוי אמנא דהתם משום דליכא הוכחה דהעקר בשביל האינו יהודי, אימא דהעקר הישראל, אבל כהא דאירינן דהדליק בשביל עצמו ובשביל הישראל, אימא דהעקר אדעתא דנפשה עביד, וסבא זו מןקרת כפורש רש"י ושבת קכב, לכן הביא המגן אברהם ראיה, כי היכי דשם פסק הרמ"א דאם ידוע שלוקט בשביל שניהו אסור, ורוצה לומר, אף ברב אינם יהודים ונכדמוכח שם להמעט, אף דבעלמא אמרינן מאן

בשביל איזה אינו יהודי אחר. ואם אנו יודעין שעשה גם בשביל ישראל, אסור, כן כתב המגן אברהם, אסור, וצ"ח המגן אברהם על זה, כמו שכתוב בסיומן תקטו סוף סעיף ו, ורוצה לומר, דאיתא שם בהג"ה דאם לוקט בשביל שניהו אסור. ולכאורה למה לא הביא המגן אברהם מקדם, מסימן שכה סעיף ו, דאיתא שם בסו"ט דאם לקט וצד בשביל ישראל ואינו יהודי צריך להמתין וכו', ויש לומר, דהוי אמנא דהתם משום דליכא הוכחה דהעקר בשביל האינו יהודי, אימא דהעקר הישראל, אבל כהא דאירינן דהדליק בשביל עצמו ובשביל הישראל, אימא דהעקר אדעתא דנפשה עביד, וסבא זו מןקרת כפורש רש"י ושבת קכב, לכן הביא המגן אברהם ראיה, כי היכי דשם פסק הרמ"א דאם ידוע שלוקט בשביל שניהו אסור, ורוצה לומר, אף ברב אינם יהודים ונכדמוכח שם להמעט, אף דבעלמא אמרינן מאן

שער הציון

טור: כד. פרי מגדים: כה. רש"י: כו. מגן אברהם: כז. כן מוכח מפרי מגדים דכל הסעודה תשובה סעודת מצוה: כח. כן מוכח ממגן אברהם, והוא פשוט. ויש לעין אם יש לו כוס לברכת המזון, ועין לעיל סימן קפג סעיף ד ונתן בו עיניו וכו', ולפי מה דמסיק הרמ"א בנראה יש להחמיר בזה: כט. מגן אברהם: כלל התחייבים, דלא יכלת שבת: ל. ערוכין סיח:

יא. מגן אברהם: יב. הגר"א, וכן כתב המגן אברהם בסעיף קטן יד. ומה שכתב המגן אברהם בסעיף קטן ד מירי שלא ראה בפעם ראשון עד אחר הדלקה, כן כתב האליה רבה: יג. הגר"א: יד. כן משמע בפרי מגדים ובהג"א: טו. ודוקא אם אינו עושה בקבלת, אבל לשנהנה, אסור בכל גוני התג"א ופרי מגדים ושאר אחרונים: טז. יד. מגן אברהם: יח. פרי מגדים: יט. מגן אברהם: כ. אליה רבה: כא. גמרא: כב. פשוט: כג. מוכח

118) ואף שכתב הרמ"א לעיל (סי"ז) שקטן דינו כחולה שאין בו סכנה שעושים לו את כל צרכיו בשינוי, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' לו) שיתכן שמקובל היה בידי חז"ל שהוצאת הרעי אינה בכלל הצרכים שעושים לתינוק. וכעין זה כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' קכד), שכיון שיכול התינוק להוציא את הרעי בעצמו, והגדול אינו אלא מסייע לו, אין הוצאת הרעי בכלל צרכי התינוק. אכן, אם התינוק בוכה ומצטער מפני שאינו יכול להוציא את הרעי בעצמו, כתב (שם) שמותר לדחוק את כריסו, שהרי זה בכלל הצרכים שעושים לו.

תשובה. המחלל שבת בשביל פיקוח נפש לקרוא לרופא או להסיע חולה או יולדת, אין צריך לעשות את המלאכות בשינוי, אלא יעשה את כל המלאכות כדרכו. והוא הדין לשאר דברים שצריך לחלל שבת לצורך חולה או יולדת שיכול לעשות כדרכו, ורק במה שעושים ליולדת בשעת הלידה יש לשנות במקום שאפשר.

● **ד. שא"ה.** עד איזה גיל יש לקטן דין חולה שאין בו סכנה.

תשובה. קטן עד שלוש עשרה שנה נחשב לחולה שאין בו סכנה, ומותר לעשות בשבילו כל מה שמותר לעשות לחולה שאין בו סכנה. ●

ה. שא"ה. נכרי שבישל אוכל בשבת לצורך חולה שאין בו סכנה, האם הכלים שבישל בהם צריכים הכשר כדין גיעולי נכרים.

הוראה

וכמ"ש בשו"ע בסימן שכ"ח סעיף י"ז. וכשאינן נכרי מותר אף לישראל לעשות מלאכה דאורייתא כלאחר יד, וכמ"ש הרמב"ן בספר תורת האדם, וראה גם בשו"ע הגר"ז בסימן שכ"ח סעיף י"ט, ובאגלי טל מלאכת טוחן סעיף י"ח וס"ק ל"ח, ע"ש.

והנה יש לעיין במה שכתב מרן שם בסעיף מ"ב, אסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי. ומקורו מהרמב"ם בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה ל"א, ושם מבואר שהטעם הוא משום שחיקת סממנין, וקשה כיון שקטן חשיב חולה שאין בו סכנה, הרי בחולה שאין בו סכנה לא גזרינן משום שחיקת סממנין, כמבואר ברמ"א שם בסעיף י"ז ובאחרונים שם. ובספר תהלה לדוד עמד בזה, וכתב לחלק בין צורך אכילה של הקטן שמותר, לשאר צרכיו שאסור, ע"ש. אמנם באו"ה סימן נ"ט סעיף כ"ח, שהוא מקורו של הרמ"א (ראה במג"א שם), התיר לעשות לו כל צרכיו, וכן מוכח מהרמ"א בסימן רע"ו סעיף א', שהתיר הדלקת הנר לצורך קטן, ע"ש. ואפשר שאעפ"י שקטן נחשב חולה שאב"ס ואין בו גזירת שחיקת סממנין, היינו דוקא דלא גזרינן שמא פעם אחרת יבוא לשחוק סממנין, אבל אם יש חשש שמא כעת ישחוק סממנין, וכגון בנידון דידן, שיש חשש שדחיקת הכרס לא תועיל ויבוא כעת לשחיקת סממנין, בזה גזרינן אף לקטן. ולפ"ז הוא הדין לכאורה שאין להשתמש במד-חום וכדומה בפי הטבעת של תינוק כדי שיוציא הרעי, וצ"ע למעשה.

ה. בשו"ע סימן שכ"ח סעיף י"ט כתב, חולה שאין בו סכנה מותר בכישולי עכו"ם. וכתב שם במ"ב

ג. בשו"ע בסימן ש"ל סעיף א' כתב, יולדת הרי היא כחולה שיש בו סכנה, ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה, ומ"מ בכל מה שיכולים לשנות משנין. ופירשו המפרשים שהטעם שצריך לשנות, הוא מפני שכאב היולדת דבר טבעי הוא, ואין אפילו אחת מאלף מתה מחמת לידה, לפיכך החמירו בה לשנות, והובא במג"א שם. אבל בכל חולה שיש בו סכנה אין צריך שינוי, ואעפ"י שהרמ"א בסימן שכ"ח סעיף י"ב כתב שאף בכל חולה שיש בו סכנה צריך שינוי, כבר כתב המ"מ בפרק ב' מהלכות שבת הלכה י"א שמהרמב"ם מוכח שאין צריך לשנות בכל חולה, וראה גם בכה"ח בסימן שכ"ח אות ע"ד, ע"ש.

ומכל מקום נראה שכל החילוק הוא דוקא ביולדת בשעת הלידה, שכיון שעצם הלידה דבר טבעי הוא ואין החשש גדול החמירו בו חכמים, אבל קודם הלידה, שיש יותר חשש שתסתכן אם לא יעשו את הדברים הראויים לה, דינה ככל חולה שיש בו סכנה, שמחללין עליו את השבת בלא שינוי, ולכן מותר לטלפן לרופא וכדומה אף לצורך יולדת ללא כל שינוי.

ד. הרמ"א בסימן שכ"ח סעיף י"ז כתב בשם הראשונים שסתם צורכי קטן כחולה שאין בו סכנה דמי, ולכן התיר לומר לגוי לבשל לקטן שאין לו מה לאכול. והנה יש שרצו לומר שקטן נחשב חולה שאין בו סכנה רק עד תשע או עשר שנים. אך נראה מסתימת כל הפוסקים שכל קטן עד י"ג שנה דינו כחולה שאין בו סכנה, ומותר לעשות לו כל מה שמותר לעשות לחולה שאין בו סכנה, כגון לומר לנכרי לעשות מלאכה דאורייתא בשביל החולה,

מותר נומר לח"י נעשות (נו) תבשיל לקטן שאין לו מה לאכזו, דסתם (נו) לרכי קטן כחולה

נשמת אברהם

(נו) תבשיל. צריך ליזהר שלא ליתן המאכל בעצמו לקדרה דאחד נותן מים ואחד שופת את הקדרה, הראשון פטור אבל אסור⁵⁴¹, ועיין מה שכתבנו לעיל ס"ק מא5.

• (נו) צרכי קטן. ועד איזה גיל נקרא קטן כדי להחשיבו כחולה שאבו"ס? הקצות השלחן⁵⁴² כותב דהיינו כל זמן שנותנים לו מאכל המיוחד לקטנים הוא קטן לענין זה, ואפילו יותר מבן שלש אם מזונו מאכל מיוחד. ובשו"ת מנחת יצחק⁵⁴³ מתיר עד גיל תשע, בהסתמך על מה שכתב האו"ה⁵⁴⁴, אמרינן במס' יומא דכל מידי דאית רבותא לינוקא לא גזור ביה רבנן, והלכך יכול לומר לעכו"ם לעשות לתינוק אש ושאר כל צרכיו אפילו בשבת וכו', ונראה א"כ מתוך דבריו שלמד דין שבת מדין יוהכ"פ. אולם ביסודי ישורון⁵⁴⁵ דחה את זה, כי יש לומר דזה דוקא שאין לו מן המוכן, משא"כ היכא דאית ליה מן המוכן, בודאי אסור לבשל אפילו ע"י א"י. גם הציץ אליעזר⁵⁴⁶ דוחה את דברי המנחת יצחק וכותב שאולי יש להקל עד בר שית, וראיתו ממה שכתב המור וקציעה⁵⁴⁷, ננעלה דלת בפני התינוק וכו' שתינוק נקרא כל שצריך לאמו, וסתמו כבר שית שיוצא בעירוב אמו. אולם גם

להאכילו אפי' חלבו א"י ובשלו אע"ג דמטלטלת מוקצה, ועיין בפמ"ג דמצדד קצת דבעי שינוי⁵³⁸. וראה במנחת שבת⁵³⁹ שכותב: נתרפא החולה והסמים מרים שאינם ראויים לאדם ולא לבהמה, כפי הנראה דהוי מוקצה מחמת גופו, ואסור לטלטלם אפי' לצורך גופם ומקומם. ואפי' הם מתוקים, יש לעיין בהם כיון דאינם מוכנים ועומדים לבריאים, הן לאדם והן לבהמה וראוי להחמיר בהן. אבל אם החולה עדיין לא נתרפא וראויים הם עדיין בשביל החולה, לכאורה יש לומר דשוב מותרים גם לבריאים לטלטלם אפי' שלא לצורך החולה וכו' וא"כ בכה"ג לכאורה דאפי' בסמים מרים מותר לטלטלם, וצריך עיון עוד בזה, ואולי יש להחמיר שלא לטלטלם כ"א לצורך החולה, עכ"ד, וראה שם באריכות. אולם האשל אברהם בוטשאטש⁵⁴⁰ כותב: קורי עכביש נראה שהם מוקצה בשבת ויו"ט גם שעומד לרפואה לעצור דם, וכדקיימא לן בשארי מילי דרפואה, כשאין לפניו חולה הם מוקצים, וכשיש מי שחתך אצבעו אין זה מוקצה עוד. כי גם שעשה העכביש אחר כניסת שבת קודש ולא היה דעתו עליו, וכן החיתוך נעשה אח"כ, מ"מ במקום צערא הרי התיירו חז"ל שבות וצל"ע.

ציונים והערות

(538) מ"ב ס"ק נח (539) סי' פח ס"ק טז (540) סי' שכח סע' מח (541) מ"ב ס"ק נח בשם החיי אדם כלל סט סע' טז (542) סי' קלד בבדה"ש ס"ק יח (543) ח"א סי' עח (544) דיני פקו"ג בשבת אות כח (545) ח"ד עמ' רנו והמנ"ח עצמו ג"כ כתב כך בפירושו - הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (546) ח"ח סי' טו פי ב אות ז (547) על המג' א ס"ק ח

נשמת אברהם

סכנה אם חסר לו חלב או כל דבר אחר הצריך לו.

וראיתי בשו"ת אור לציון שכותב⁵⁵²: קטן עד גיל שלש עשרה, כך נראה מסתימת כל הפוסקים שכל קטן עד יג שנה דינו כחולה שאין בו סכנה ומותר לעשות לו כל מה שמותר לעשות לחולה שאין בו סכנה, עכ"ל.

כותב השש"כ⁵⁵³ שאם הילד יש לו צורך בזה, ולא דוקא בענין הכנת מאכלו, אלא גם לעשות לו שאר צרכיו הנוגעים לבריאותו, התירו חז"ל לעשות בשבילו כל מה שהתירו לעשות בשביל חולה שאב"ס. ומ"מ הכל לפי הענין, שאם אפשר לתת לילד מן המוכן, ולא יצטרכו לחלל עליו את השבת, בודאי שאינו רשאי לעשות לו כל דבר, אפילו דבר שאיסורו רק דרבנן, ואף לעשותו ע"י נכרי, אסור במקרה זה.

לפיכך, מותר לתת לילד כל תרופה, בין טיפות אף, אוזן ועיניים ובין כל מיני גלולות וסירופים שדרושים לו לרפואתו, ואף מותר לפורר גלולה ולהמיסה בתוך מים או מיץ. מותר לומר לנכרי לעשות כל דבר שנחוצק לבריאות התינוק. מותר לומר לו לבשל ולחמם אוכל בשביל התינוק, אם הלה זקוק לאוכל חם⁵⁵⁴. ולגבי בעיות בהנקה ראה להלן ס"ק עט"פ (עמ' תקח-תקיב).

השש"כ⁵⁴⁸ כתב שיש להקל עד גיל תשע או עשר. ואמר לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שדעתו כדעת החזו"א⁵⁴⁹, דהיינו עד לבן שתים או שלש שנים, גם לגבי אוכל וגם לגבי כל דבר אחר, עכ"ד. ואולי צ"ל שהכל לפי הקטן. •

וזה לשון התוס'⁵⁵⁰: שמע מינה קטן אוכל נבלות, בית דין מצווין עליו להפרישו. צ"ל וכו' דהא במסקנא מפרש טעמא משום דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, והאי טעמא לא שייך אלא בבן שתים או שלש שנים, עכ"ל. וכותב החזו"א⁵⁵¹: יבמות קיד, סתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, נראה דאיירי דיש לו דברים להאכילו אבל חלב טהור אין לו, ומותר להאכילו חלב טמא, דחסרון חלב סכנה הוא לו שיבוא לידי חולי וכל חולי הוא ספק סכנה. ואי אפשר דאיירי בתינוק רעב ואין לו מה להאכילו דא"כ אף נבלות וטרפות ושאר (איסורים) מותר, וברייתא מחלקת בין חלב לשאר איסורין. ושיעור תינוק בזה כתבו תוס' שבת קכא ע"א ד"ה ש"מ דהיינו בן שתים או בן שלש, עכ"ל. ושמעתי מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאין זה דומה למה שמובא בשולחן ערוך כאן לגבי קטן שהוא נחשב כחולה שאין בו סכנה, ולא כפי שכתבתי בשמו שם, כי התוס' והחזו"א מדברים על תינוק - אפילו שהוא בריא - אבל נחשב כחולה שיש בו

ציונים והערות

(548) פל"ז סע' ב. (549) סי' נט ס"ק ג ועיין תוס' שבת קכא ע"א ד"ה ש"מ ועיין תהלה לדוד סי' שח ס"ק מז וסי' שכח ס"ק כד (550) שבת קכא ע"א ד"ה ש"מ (551) או"ח סי' נט ס"ק ג (552) ח"ב פל"ו סע' ד (553) שש"כ פל"ז סע' ב (554) שם פל"ח סע' כד